

Over gralen, engelen en heksen

Christendom en het bovennatuurlijke in *Perceval ou le Conte du Graal*, *Parcevals saga* ok *Valvens þáttr* en *Historia Peredur vab Efracw*

Charlotte Schuitemaker

3587886

Februari 2016

MA Middeleeuwen en Renaissance Studies

Universiteit Utrecht

Begeleider: Frank Brandsma

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Theoretisch kader	2
Methodologisch kader	4
De teksten	6
De handschriften	6
Samenvatting <i>Perceval ou le Conte du Graal</i>	7
Christendom in de Perceval-verhalen	9
Goddelijke ridders	9
Moederlijk advies	10
Tent als kerk	12
Een wijze leraar	13
Het magische schip	14
Goede Vrijdag	15
Christendom in context	16
Het bovennatuurlijke in de Perceval-verhalen	19
De Rode Ridder	19
De voorspellende nar	19
De heling van de Visserkoning	21
Het wonderbaarlijke bed	21
Welshe avonturen	22
Het bovennatuurlijke in context	23
De graal	25
De Franse graal	25
De Noorse 'graal'	27
De Welshe 'graal'	28
Conclusie	30
Bibliografie	33

Inleiding

In de Oudnoorse tekst *Parcevas saga ok Valvens þáttr* is het volgende fragment te vinden: “He took a ring from her, though he did promise to recompense her. But she prayed that the troll would carry him off, and his recompense as well.”¹ De jonge hoofdpersoon Parceval valt hier een vrouw lastig die naar God bidt om de jongen door een trol te laten meevoeren. In een tekst die zo duidelijk christelijk is en waarin mensen over het algemeen met de duivel vervloekt worden, is een mythologische trol opmerkelijk te noemen. Dit heeft mij dan ook nieuwsgierig gemaakt en uitgenodigd om verder onderzoek te doen naar hoe het christendom en het bovennatuurlijke voorkomt in *Parcevals saga*. Om een beter beeld te kunnen vormen van de invulling van bovenstaande thema’s, heb ik besloten de Oudnoorse tekst te vergelijken met het origineel *Perceval ou le Conte du Graal* van Chrétien de Troyes. Ook neem ik de Middelnederlandse versie van het Perceval-verhaal, *Historia Peredur vab Efracw*, in de vergelijking mee, aangezien de Oudnoorse en Middelnederlandse versies vergelijkbare culturele verschillen hebben met de Oudfranse bron. Zowel de Noorse als de Welshe cultuur waren in de tijd dat deze teksten geschreven werden nog nauwelijks bekend met de hoofse cultuur waarin *Perceval* geschreven werd. Beide culturen hadden allebei een groot eigen mythologische corpus waar veel gebruik van gemaakt werd in hun middeleeuwse literatuur.

De hoofdvraag van deze thesis is als volgt: Welke verschillen en overeenkomsten zijn er te vinden in het voorkomen van het christendom en het bovennatuurlijke in de teksten *Perceval ou le Conte du Graal*, *Parcevals saga ok Valvens þáttr* en *Historia Peredur vab Efracw*? Om een antwoord te vinden op deze vraag, zal er eerst ingegaan worden op de volgende deelvragen. Op welke manier komt het christendom voor in de drie teksten? Op welke manier komt het bovennatuurlijke voor in de drie teksten? En op welke manier komt het graalmotief voor in de drie teksten? Het graalmotief wordt in dit essay apart besproken aangezien het niet eenvoudig vast te stellen is of dit een christelijk of een bovennatuurlijk motief is.

Na het theoretisch en het methodologisch kader zal een overzicht gegeven worden van de handschriften waarin de drie teksten bewaard gebleven zijn. Ook wordt er een korte samenvatting gegeven van de Franse tekst *Perceval*. Na deze samenvatting wordt elk onderwerp (christendom, het bovennatuurlijke en de graal) apart besproken om zo een antwoord te geven op de drie deelvragen. Uiteindelijk wordt in de conclusie een overzicht gegeven van de manieren waarop het christendom en het bovennatuurlijke in de drie onderzochte verhalen voorkomen om zo tot een antwoord te komen op de hoofdvraag.

Theoretisch kader

Dat in een onderzoek de Franse, Noorse en Welshe versies van het Perceval-verhaal vergeleken worden, is niet iets wat men regelmatig tegenkomt. Wanneer iemand het Perceval-verhaal analyseert, wordt over het algemeen, naast de oorspronkelijke Franse tekst, de Duitse en de Engelse middeleeuwse vertaling gebruikt. Dit komt vooral doordat de Duitse en Engelse cultuur in de Middeleeuwen dichterbij de Franse cultuur lagen dan de Welshe en Noorse cultuur. Ook zijn de Engelse en Duitse taal doorgaans toegankelijker dan de Welshe en de Noorse/IJslandse taal.

In het artikel ‘État présent: Arthurian Literature in the North’ bespreken Sif Rikhardsdóttir en Stefka G. Eriksen de plaats van Scandinavische Arthuriëse teksten binnen het Arthuriëse onderzoeksveld. Ze benoemen de stand van zaken als volgt: “Although the Norse heritage of the *matière de Bretagne* is gaining increasing interest and recognition among scholars, it remains a fairly obscure field for researchers working on the other linguistic branches of the Arthurian legend.”² De

---

¹ Wolf en Maclean 1999: 113.

² Rikhardsdóttir en Eriksen 2013: 6.

twee academici zijn echter wel van mening dat de toevoeging van deze teksten aan het Arthuriase onderzoekscorpus een grote meerwaarde zou kunnen hebben:

...Norse Arthurian research might benefit from being placed in juxtaposition to the development within other Arthurian traditions. Comparing general theoretical and methodological concerns in the various traditions, or encouraging collaborative studies of a text, or a literary motif, across the linguistic and cultural borders of medieval Europe would certainly be relevant for, and offer new insights to, Arthurian scholarship in general.³

Dit artikel is lijkt in het verlengde te liggen van het boek *Medieval Translations and Cultural Discourse: The Movement of Texts in England, France and Scandinavia* van Sif Rikhardsdottir die een jaar eerder dan het artikel uit is gebracht. In dit boek worden de Noorse middeleeuwse teksten gelijkwaardig vergeleken met de Franse en Engelse tegenhangers. Hiervoor werden de Noorse teksten vaak puur als vertaling van het Franse of Engelse origineel gezien en daardoor ook minder gelijkwaardig met de andere teksten vergeleken. Dit is een waardevol boek, maar het is echter niet actief gebruikt in het onderzoek voor deze thesis.

Voorbeelden van onderzoeken die al naar *Parcevals saga ok Valvens Þáttur* op zichzelf gedaan zijn, zijn het boek *King Arthur North-by-Northwest: The marière de Bretagne in Old Norse-Icelandic Romances* van Marianne Kalinke en de dissertatie van Ann Broady Gardiner genaamd *Narrative Technique and Verbal Style in Parcevals Saga ok Valvers Þáttur: A Comparative Study of the Old Norse Version of Chrétien de Troyes' Perceval*. Dit zijn beide waardevolle werken die een uitgebreide analyse van de tekst geven. De nadruk ligt echter bij beide werken vooral op de technieken en stijl die de vertaler gebruikt heeft. Er wordt niet uitgebreid ingegaan op specifieke thema's.

Wat elke onderzoeker van de Noorse versie van het Perceval-verhaal bezig houdt, is de vraag of deze vertaling wel Noors genoemd mag worden. Marianne Kalinke geeft in haar stuk 'Sources, Translations, Redactions, Manuscript Transmission' in het boek *The Arthur of the North: The Arthurian Legend in the Norse and Rus' Realms* een omschrijving van het probleem:

Study of the Arthurian matter translated in Norway and Iceland is complicated by the fact that in no case do we have the manuscript from which a text was translated, be that French or Latin, and in no instance has a manuscript been preserved that represents the actual translation, be that into Norwegian or Icelandic. Even the only Norwegian manuscript that postdates by only a few decades the translation of a group of short narratives has been shown to be an unreliable witness of the actual translation.⁴

Het komt er op neer dat de enige bronnen die er zijn van *Parcevals saga* IJslandse manuscripten zijn, die een stuk later geschreven zijn dan de originele Noorse vertaling. Dit betekent dat de verschillen tussen de 'Noorse' vertaling en de originele Franse versie gemaakt kunnen zijn door verschillende personen. Ten eerste de kopiist die de versie van het verhaal heeft opgeschreven welke de Noorse vertaler heeft gebruikt voor zijn vertaling. Ten tweede de Noorse vertaler. Ten derde de IJslandse kopiisten die het verhaal door de jaren heen overgenomen hebben. Ik ben mij bewust van dit vraagstuk, maar zal in dit essay in verband met de leesbaarheid van de tekst, de aanpassingen toeschrijven aan de Noorse vertaler.

De Welshe versie van het Perceval-verhaal, *Peredur*, is in het verleden wel al meerdere keren vergeleken met de Franse versie. Dit werd gedaan in het kader van de zoektocht naar het antwoord

---

³ Rikhardsdottir en Eriksen 2013: 24.

⁴ Kalinke 2011: 22.

op de *Mabinogionfrage*. Doris Edel geeft in haar stuk 'The 'Mabinogionfrage': Arthurian Literature between Orality and Literacy' een overzicht van dit vraagstuk:

The so-called *Mabinogionfrage*, the question of the relation between Chrétien's *Erec*, *Yvain* and *Perceval* and their Welsh counterparts *Gereint*, *Owein* and *Peredur* has had a remarkably tenacious existence. In some circles it still is capable of giving rise to heated discussions. The three possibilities, in the chronological order in which they have been brought forward, are, firstly, that the *tair rhamant*, the three Welsh romances, were Chrétien's (main) source, secondly, that underlying both the *tair rhamant* and Chrétien was a common source, and thirdly, that Chrétien was the (main) source of the *tair rhamant*. Regarding the origin of the hypothetical common source, again several possibilities have been brought forward: Norman circles in or outside Wales, bilingual Welsh circles, *conteurs* from Brittany or France, acting separately or collaborating in some form or another.⁵

Deze discussie over de oorsprong van het Perceval-verhaal is al vele jaren gaande en er is nog geen uiteindelijke conclusie in zicht. In dit stuk zal ik echter de Franse versie het origineel noemen. Dit betekent niet dat ik er vanuit ga dat deze tekst puur binnen de Franse cultuur ontstaan is, aangezien er Keltische invloeden in het verhaal te vinden zijn. De Noorse versie is in ieder geval gebaseerd op de tekst van Chrétien. Om de overzichtelijkheid van dit essay te bewaken, is daarom gekozen om de Franse tekst als kerntekst te zien.

Een voorbeeld van een onderzoek naar *Peredur* zonder vergelijking met *Perceval* is het boek *Peredur: A Study of Welsh Tradition in the Grail Legends* van Glenys Goetinck. Het doel van dit werk is om bewijs te geven van de Keltische invloed op het populaire graalmotief.⁶ Goetinck neemt echter een subjectief standpunt in, waarbij voor bijna elke gebeurtenis in *Peredur* een Keltische achtergrond gevonden wordt. In dit essay wordt een zo objectief mogelijk standpunt ingenomen door de focus te leggen op een tekstuele analyse van de drie teksten.

Perceval wordt gezien als de tekst waar de Heilige Graal voor de eerste keer genoemd wordt. Sindsdien wordt het graalmotief als een van de meest populaire christelijke motieven in Arthuriaanse teksten gebruikt. De laatste jaren is echter de vraag ontstaan hoe heilig deze graal eigenlijk is. Brigitte Cazelles houdt zich bezig met deze vraag in haar boek *The Unholy Grail: A Social Reading of Chrétien de Troyes's Conte du Graal*. Zij heeft de theorie dat de graal niet zozeer een heilig voorwerp is maar een soevereiniteitssymbool van de 'graal-familie' waar Perceval van af zou stammen. In deze thesis zal dit vraagstuk ook aangekaart worden, maar meer op tekstueel niveau.

Methodologisch kader

Zoals in de inleiding is beschreven, is de hoofdvraag van deze thesis als volgt: Welke verschillen en overeenkomsten zijn er te vinden in het voorkomen van het christendom en het bovennatuurlijke in de teksten *Perceval ou le Conte du Graal*, *Pacevals saga ok Valvens þáttr* en *Historia Peredur vab Efwawg*? Er zullen verschillende methodes gebruikt worden om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden. Om een goed beeld te krijgen van de overeenkomsten en verschillen tussen de drie teksten, zal een vergelijkend onderzoek uitgevoerd worden. Om vergelijkingsmateriaal te vergaren en antwoorden te vinden op de deelvragen, zal elk onderwerp (christendom, het bovennatuurlijke en de graal) beginnen met een tekstuele analyse om zo vast te stellen wat er letterlijk in de teksten staat. Daarna zullen bij de onderwerpen christendom en het bovennatuurlijke de teksten naast elkaar geplaatst worden, om de bevindingen in een groter kader te plaatsen door te kijken naar

---

⁵ Edel 1996: 311.

⁶ Goetinck 1975: vii.

narratieve technieken, culturele achtergronden en al bestaande theorieën. Op deze wijze kan een zo compleet mogelijk beeld gevormd worden van de inhoud en de betekenis per episode. Bij het onderwerp van de graal zullen de teksten apart besproken worden.

Na het beantwoorden van de drie deelvragen, zal er een antwoord gegeven worden op de hoofdvraag door een duidelijk overzicht te geven van de overeenkomsten en de verschillen die tussen de teksten te vinden zijn.

Voor de analyse zijn moderne vertalingen gebruikt van de drie teksten. Ten eerste omdat ik de Oudfranse taal niet beheers. Ten tweede, als ik een linguïstische analyse voor elke scène had toegevoegd, was deze thesis te groot geworden. In de gevallen waar een verschil in interpretatie afhangt van een klein verschil in woordgebruik, heb ik wel naar de originele Welshe en Noorse teksten gekeken, maar ben ik het telkens eens geweest met de interpretatie die in de vertaling gebruikt werd. De volgende vertalingen zijn gebruikt in dit essay: William W. Kilbers *Chrétien de Troyes: Arthurian Romances*, Kirsten Wolf en Helen Macleans '*Parcevals saga with Valvens þáttur*' in *Norse Romance Volume II: The Knights of the Round Table* door Marianne Kalinke en Sioned Davies' *The Mabinogion*. Deze vertalingen zijn gekozen omdat ze tot de nieuwste vertalingen behoren en alle drie dichtbij de originele tekst zijn gebleven.

De teksten

De handschriften

Perceval ou le Conte du Graal is de laatste van de vijf bekende ridderromans geschreven door Chrétien de Troyes. Hij is aan het eind van de 12e eeuw begonnen met dit werk te schrijven, maar heeft het echter nooit afgemaakt voor zijn dood in het laatste decennium van de 12e eeuw.⁷ Er zijn van het eind van de 12e eeuw tot in de 13e eeuw vier schrijvers geweest die gepoogd hebben het werk af te ronden. Deze aanvullingen worden echter niet besproken in deze thesis. *Perceval* wordt niet alleen gezien als het populairste werk van deze schrijver, maar zelfs als de populairste Oudfranse Arthuriaanse tekst. Roger Middleton geeft in zijn stuk 'The Manuscripts' in het boek *The Arthur of the French* aan dat er nu nog 21 manuscripten zijn waarin *Perceval* in zijn geheel of gefragmenteerd te vinden is.⁸ Door de romans van Chrétien zijn de verhalen over Koning Arthur en zijn ridders populair geworden in Frankrijk en daarna snel over heel Europa verspreid geraakt. Chrétien is de eerste schrijver die ridderverhalen in een hoofs milieu heeft geplaatst. Ook komt in *Perceval* de Heilige Graal voor het eerst ter sprake dat nu één van de meest bekende christelijke aspecten van de legende is.

Kilber heeft zijn vertaling gebaseerd op een editie van het Guiot handschrift.⁹ Dit handschrift is in het midden van de 13e eeuw geschreven en bevat alle vijf de romans van Chrétien.¹⁰

De Noorse vertaling van dit populaire werk is hoogstwaarschijnlijk tot stand gekomen in opdracht van koning Hákon Hákonarson die van 1217 tot 1263 regeerde. Marianne Kalinke beschrijft in haar stuk 'The Arthurian Legend in Scandinavia' het volgende over zijn doel: "Hákon Hákonarson's reign was characterized by extensive contact with foreign princes and their courts...One of Hákon's most far-reaching initiatives was the importation of foreign literature and its translation into Old Norse."¹¹ Het doel van deze vertaling was niet alleen het vermaak van de nobele gasten aan het hof van de koning. Volgens Claudia Bornholdt was het vooral bedoeld als een *Bildungsroman*. In haar werk 'The Old Norse-Icelandic Transmission of Chrétien de Troyes's Romances: *Ívens saga, Erex saga, Parcevals saga with Valvens þáttur*' geeft ze aan dat van alle vertaalde werken vooral *Parcevals saga* een didactische functie had: het publiek leerde via het verhaal van de jonge ridder Parceval hoe de hoofse cultuur werkte en wat het inhield om een goede ridder te zijn. Dit gebeurde echter wel in een verkorte versie van het origineel. De vertalingen die er nu nog over zijn, bevatten een tekst die ongeveer 40% korter is dan het Franse origineel.¹²

Er zijn vier manuscripten waar *Parcevals saga* in te vinden is: NKS 1794b 4to in de koninklijke bibliotheek van Kopenhagen uit ca. 1350 dat een fragment van het verhaal bevat en Stockholm Perg. 6 4to in de koninklijke bibliotheek van Stockholm uit ca. 1400. De andere twee manuscripten zijn 17^e eeuwse papieren manuscripten die hoogstwaarschijnlijk gebaseerd zijn op het NKS 1794b 4to manuscript. Wolf en Maclean hebben hun editie grotendeels gebaseerd op het manuscript uit Stockholm.¹³

De Welshe versie van het *Perceval*-verhaal is duidelijk meer een eigen versie van het verhaal dan de Noorse vertaling. Volgens Doris Edel bestaat een derde van de Welshe tekst uit aangepaste of toegevoegde episodes.¹⁴ *Peredur* maakt deel uit van de Middelwelshe verhalengroep genaamd de *Mabinogion*. Deze verzameling van elf verhalen wordt gezien als de belangrijkste literaire werken uit

---

⁷ Kibler 1991: 5.

⁸ Middleton 2006: 11.

⁹ MS Bibliothèque Nationale f.fr.794.

¹⁰ Kibler 1991: 1.

¹¹ Kalinke 2011: 9-10.

¹² Bornholdt 2011: 101-3.

¹³ Wolf en Maclean 1999: 105.

¹⁴ Edel 1996: 318.

de Middelvelse periode.

Peredur is terug te vinden in vier handschriften. In Aberystwyth, NLW Peniarth 7 uit de 13e à 14e eeuw en Aberystwyth, NLW, Peniarth 14 zijn fragmenten van het verhaal te vinden die bij het begin beginnen maar eerder eindigen dan de volgende twee manuscripten.¹⁵ De handschriften Aberystwyth NLW, Peniarth 4 en 5 uit het midden van de 14e eeuw en Oxford, Jesus College 111 uit 1382 tot ca. 1400 worden ook wel het *Witte Boek van Rhyddrech* en het *Rode Boek van Hergest* genoemd en worden gezien als de belangrijkste Middelvelse manuscripten. Deze twee werken bevatten beide de lange versies van *Peredur* en zijn daarom ook gebruikt als basis voor de vertaling van Sioned Davies.¹⁶

Samenvatting *Perceval ou le Conte du Graal*

De tekst begint met een proloog waarin Chrétien omschrijft van wie hij de opdracht heeft gekregen om dit verhaal te schrijven, namelijk graaf Philip van Vlaanderen. Chrétien prijst deze man de hemel in. Ook kondigt hij een christelijk thema aan door uitgebreid over christelijke liefdadigheid te vertellen en hoeveel waarde dit heeft.

Het verhaal zelf begint in een verlaten bos in Wales waar een jongen tijdens het jagen een groep ridders tegenkomt. Hij is beschut opgevoed en weet daarom niet wat ridders zijn. Wanneer hij er achter komt wat ridders doen, besluit hij dat hij zelf ook een wil worden. Als hij dit zijn moeder laat weten, vertelt ze hem over de geschiedenis van zijn familie en geeft ze hem enkele adviezen over het gedrag dat ridders volgens haar moeten vertonen. De jonge Perceval vertrekt. Hij ziet zijn moeder in de verte neervallen, maar rijdt door.

Eenmaal op weg is het eerste dat hij tegenkomt een paviljoen. Hij denkt dat dit een kerk is en besluit naar binnen te gaan om te bidden. Eenmaal binnen beseft hij dat dit geen kerk is en ziet hij daar een vrouw. Deze valt hij, ondanks haar smeekbedes, lastig met meer dan twintig kussen. Ook steelt hij een ring van haar en eet hij haar eten op. Als Perceval vertrokken is, komt de man van de lastiggevallen jonkvrouw aan. Hij gelooft niet dat het alleen bij kussen is gebleven tussen de twee en besluit zijn vrouw ervoor te straffen.

De jongen komt aan bij het kasteel van koning Arthur en vraagt de koning om hem een ridder te maken, waarop de ridder Kay sarcastisch antwoordt dat hij ridder zal worden als hij de Rode Ridder verslaat, die net de koning bedreigd heeft en een gouden beker heeft gestolen. Voordat Perceval naar deze ridder op zoek gaat, komt hij een jonkvrouw tegen die naar hem glimlacht en hem zegt dat hij de beste ridder van Arthur zal worden. Kay wordt ontzettend boos van deze voorspelling en slaat het meisje. Perceval zweert dat hij niet terug zal keren naar het hof van Arthur tot hij de belediging van deze jonkvrouw gewroken heeft.

De jonge Perceval vindt de Rode Ridder en verslaat hem met gemak. Hij is nu een ridder, maar weet nog niets van ridderschap af. Hij rijdt door het land tot hij een kasteel tegenkomt met een kasteelheer, genaamd Gornemant, die hem graag de fijne kneepjes van het ridderschap leert. Perceval verblijft hier echter maar kort, want hij is zich zorgen gaan maken over zijn moeder die hij neer zag vallen toen hij vertrok.

Tijdens de zoektocht naar zijn moeder verblijft hij een nacht in een kasteel en komt er achter dat dit al enige tijd belegerd wordt. Hij helpt de vrouwe van het kasteel, Blancheflor genaamd, de belegeraars te verslaan. Ondertussen worden de twee verliefd op elkaar, maar Perceval wil nog steeds weten wat er met zijn moeder gebeurd is en gaat weer op weg.

Perceval komt tijdens zijn zoektocht bij een rivier zonder oversteekplek. Daar ziet hij twee

---

¹⁵ Petrovskaia 2009: 229.

¹⁶ Davies 2007: xxxi.

vissende mannen in een bootje. Door een van de mannen wordt hij uitgenodigd om die avond in zijn kasteel te verblijven. Na een tijd gezocht te hebben, vindt Perceval het kasteel van de koning die de Visserkoning genoemd wordt en is hij daar getuige van een bijzondere processie met een bloedende lans en een lichtgevende graal. Als de jonge ridder de volgende ochtend wakker wordt, is de gehele bevolking van het kasteel verdwenen en besluit hij maar weer verder te rijden.

Al rijdend door het bos komt Perceval een huilende vrouw tegen met het dode lichaam van haar geliefde in haar armen. Als ze hoort waar de jonge ridder net vandaan komt, wijst ze hem erop dat hij een grote fout begaan heeft door niet naar de wonderbaarlijke objecten te vragen die hij de vorige avond gezien heeft. Ook vertelt ze hem dat zijn moeder uit verdriet van zijn vertrek gestorven is. De jonge ridder besluit door te rijden en de vrouw blijft achter bij haar dode geliefde.

Perceval komt na een tijd gereden te hebben de vrouw tegen die hij eerder in het paviljoen lastig heeft gevallen samen met haar echtgenoot. Ze is er slecht aan toe door de straf die haar man haar opgelegd heeft. Deze man valt Perceval aan en de jonge ridder verslaat de man waardoor hij datgene wat hij de vrouw had aangedaan, goedmaakt. Hij stuurt het echtpaar naar het hof van Arthur. De koning besluit op zoek te gaan naar Perceval.

Op een dag rijdt Perceval door een sneeuwlandschap en ziet hij een paar bloeddruppels in de sneeuw liggen. Het rood van het bloed en het wit van de sneeuw doen de ridder zo erg aan het mooie gezicht van zijn geliefde Blancheflor denken, dat hij in een soort trance raakt en alleen maar naar het bloed en de sneeuw kan kijken. Het blijkt echter dat Arthur met zijn ridders in de buurt zijn kamp heeft opgezet en de ridders die Perceval niet herkennen, zien hem als een bedreiging als ze hem tegenkomen. Ze vallen hem één voor één aan. Perceval werpt alle mannen van hun paard af, zonder zijn ogen af te halen van het bloed. Ook Kay wordt van zijn paard af geworpen en breekt daardoor zijn arm en ontwricht zijn sleutelbeen. Hiermee is de klap die hij aan de lachende jonkvrouw heeft gegeven, gewroken. De ridder Gawain besluit met Perceval te gaan praten waardoor deze uit zijn trance ontwaakt en met zijn mederidder meegaat om Arthur na lange tijd weer te ontmoeten.

Perceval verblijft aan het hof van Arthur totdat er een lelijke vrouw aankomt die aan iedereen vertelt dat de jonge ridder een grote fout heeft begaan door niet te vragen naar de bloedende lans of de graal. Hierna wordt het zijn ultieme doel om het Graalkasteel terug te vinden en begint zijn lange zoektocht. Ook Gawain wordt beschuldigd. Een boodschapper van de koning van Escavalon beweert dat hij de vader van de koning vermoord heeft. Gawain besluit dit recht te zetten door op zoek te gaan naar Escavalon. Tijdens zijn reis moet hij een ruzie tussen twee zussen oplossen in Tintagel, maar uiteindelijk komt hij aan bij het kasteel van Escavalon. Na diverse gevechten en politieke gesprekken wordt er besloten dat de veroordeling van Gawain een jaar uitgesteld zal worden.

Perceval is ondertussen vijf jaar op zoek naar het Graalkasteel. Op Goede Vrijdag komt hij een groep mensen tegen die hem erop wijzen dat het niet gepast is om op deze dag in vol ornaat rond te rijden. Hierdoor beseft Perceval dat hij zich vijf jaar lang niet bewust is geweest van zijn geloof en hij besluit naar een kluizenaar te gaan voor absolutie. De ridder vertelt de man over de fout die hij begaan heeft in het kasteel van de Visserkoning, maar de kluizenaar geeft aan dat hij zijn grootste zonde heeft begaan door zijn moeder te verlaten. De kluizenaar legt Perceval ook uit wat de bijzonderheid van de graal is en wie er door bediend wordt. De ridder blijft tot en met Pasen bij hem.

Hier eindigt het verhaal van Perceval. Gawain beleeft nog verschillende avonturen waaronder een waarin hij te maken krijgt met een magisch bed. Chrétien heeft dit werk niet af kunnen schrijven voor zijn dood. Hierdoor zal men nooit te weten komen hoe het verhaal volgens Chrétien af had moeten lopen.

Christendom in de Perceval-verhalen

In dit onderdeel zal elke episode waarin het christelijk geloof voorkomt besproken worden in de vaste volgorde: Frans, Noors, Welsh. Daarna worden de drie versies naast elkaar gezet en in context geplaatst.

Goddelijke ridders

Het verhaal begint met de jonge Perceval die met zijn moeder in het bos leeft. De verteller beschrijft hoe Perceval aan het jagen is in het bos en dat hij ridders aan hoort komen rijden. Perceval blijkt echter behoorlijk beschermd opgevoed te zijn en weet daardoor niet van het bestaan van ridders. Hierdoor interpreteert hij het gekletter van de harnassen en de wapens als het geluid van duivels. Als de ridders eenmaal in zicht zijn, besluit hij dat dit geen duivels zijn, maar juist engelen, aangezien hij hen de mooiste wezens vindt die hij ooit gezien heeft en zijn moeder hem verteld heeft dat engelen, op God na, de mooiste wezens zijn. Perceval buigt voor hen en één van de ridders komt op hem af. Deze lijkt nog mooier te zijn dan de andere ridders en Perceval vraagt hem daarom of hij God is. De man geeft aan dat hij God niet is, maar een ridder en vraagt aan Perceval of hij vijf ridders en drie jonkvrouwen heeft gezien. De jongen is echter zo betoverd door het uiterlijk van de ridder dat hij alleen maar oog heeft voor zijn wapenuitrusting. Hij blijft er vragen over stellen. De ridder is echter ongeduldig en onaardig. Hij gelooft niet dat Perceval zo weinig weet over wapens en harnassen. Uiteindelijk wordt de jongen afgedaan als een barbaarse en onwetende Welshman.

Na dit gesprek besluit Perceval dat hij ook een ridder wil worden en gaat hij naar zijn moeder om haar het nieuws te vertellen. Het blijkt echter dat dit precies is wat zij probeerde te voorkomen door Perceval zo beschut op te voeden. Ze vertelt over Percevals vader en twee broers die ridders waren en gestorven zijn in gevechten.

De Noorse vertaling is grotendeels trouw aan het Franse origineel. De proloog is echter vervangen door een kort verhaal over de ouders van Perceval. Dit verhaal vertelt over zijn vader die een ridder was en een prinses ontvoerde. Ze hielden veel van elkaar en zijn naar het bos gevlucht om daar veilig voor de buitenwereld te kunnen leven. Hierna maakt de tekst een tijdsprong en begint de scène over de twaalfjarige Perceval die aan het jagen is in het bos op het moment dat er vijf ridders langs komen rijden. Eén van hen komt op hem af en vraagt hem of hij vier ridders en twee jonkvrouwen heeft gezien. Perceval vindt de ridder echter zo'n mooie verschijning dat hij alleen maar kan vragen of hij God is, aangezien zijn moeder hem altijd geleerd heeft dat niets of niemand mooier is dan God. De ridder geeft aan dat hij God niet is en beantwoordt geduldig al Percevals vragen over zijn wapens en vertelt dat hij ze ontvangen heeft van koning Arthur. De ridders gaan verder met hun zoektocht en Perceval gaat naar zijn moeder om te vertellen dat hij ook de wapens wil ontvangen van Arthur. Zijn moeder probeert hem van het idee af te brengen, maar faalt daar in.

In de Welshe versie van dit verhaal begint de verteller net als in de Noorse versie met een korte geschiedenis van de ouders van Peredur. Zijn vader en al zijn broers zijn als ridders overleden. Daarom is zijn moeder met haar laatst overgebleven zoon de wildernis in gevlucht om hem tegen het ridderschap te beschermen. Op een dag komen er drie ridders langsrijden en vraagt Peredur aan zijn moeder wat voor wezens het zijn. Zij zegt dat het engelen zijn. Peredur besluit dat hij ook een engel wil zijn en rijdt achter hen aan. Als hij er achter komt dat deze mannen geen engelen zijn maar ridders, besluit Peredur dat hij dan een ridder wil worden. Hij keert terug, vertelt het nieuws aan zijn moeder en begint meteen zijn spullen in te pakken. Zijn moeder accepteert dat dit niet te vermijden is aangezien het ridderschap in zijn bloed zit.

Deze scène is in de drie teksten grotendeels gelijk. Een duidelijk verschil is wel de *ab ovo* aanpak van de Noorse en Welshe tekst in plaats van de *in media res* vorm die Chrétien vaak gebruikt

in zijn originele werken. Hierdoor ontstaat er *verrätzelung* in het Franse werk. Door de tekst niet in chronologische volgorde te vertellen, ontstaan er gaten in de kennis van het publiek waardoor er spanning ontstaat. De Noorse en Welshe schrijvers hebben dit duidelijk bewust aangepast om het chronologisch te maken en daardoor het publiek niet in verwarring te brengen met mogelijke gaten in hun kennis.

Een ander opmerkelijk verschil in de Welshe versie is het feit dat niet Peredur de ridders als engelen ziet, maar zijn moeder deze engelen noemt. Dit kan geen vergissing zijn, aangezien ze van oorsprong een nobele vrouw is en heel goed weet wat ridders zijn. De reden waarom ze deze ridders engelen zou noemen, is onduidelijk. Ze wil Peredur tegen het ridderschap beschermen, maar toch noemt ze de ridders goddelijke wezens. Het zou logischer zijn geweest om hen als duivels te bestempelen, want door haar omschrijving wil haar zoon juist ook een engel worden.

Moederlijk advies

In het werk van Chrétien maakt het verhaal over het verdrietige lot van zijn vader en broers geen indruk op Perceval en bereidt hij zich voor op zijn reis. Zijn moeder probeert zijn vertrek zo lang mogelijk uit te stellen en voordat hij wegstijgt, geeft zij de volgende adviezen mee:

1	"Should you encounter, near or far, a lady in need of aid, or a maiden in distress, make yourself ready to assist them if they ask for your help, for it is the most honourable thing to do. He who fails to honour ladies finds his own honour dead inside him."
2	"Serve ladies and maidens and you will be honoured everywhere."
3	"...if you ask [a maiden] for her love, be careful not to annoy her by doing anything to displease her."
4	"He who kisses a maiden gains much; but if she grants you a kiss, I forbid you to go any further, if you'll refrain for my sake."
5	"But if she has a ring on her finger or an alms purse at her belt, and if she gives it to you for love or at your request, I'll not object to you wearing her ring. I give you leave to take the ring and the alms purse."
6	"...never keep company with anyone for very long, whether at an inn or on the road, without asking his name. Learn his name in full, for by the name one knows the man."
7	"...speak to gentlemen, keep company with gentlemen: gentlemen never lead astray those who keep their company."
8	"Above all I want to beg you to pray to our Lord in chapel and church to give you honour in this world and grant that your deeds may ensure that you come to a good end." ¹⁷

De meeste adviezen zijn gefocust op de omgang met vrouwen en niet zo zeer op het ridderschap of het zijn van een goed christen. Als reactie op deze adviezen vraagt Perceval wat een kerk is. Als zijn moeder zijn vraag beantwoord heeft, geeft hij aan dat hij dat advies graag op zal volgen. Hierna verlaat hij zijn moeder en begint zijn reis. Als hij nog een keer omkijkt, ziet hij dat zijn moeder neergevallen is, maar hij draait zich weer om en rijdt door.

Ook in de Noorse vertaling heeft de moeder van Parceval nog veel adviezen:

1	"Be godfearing, true and loyal to those you serve."
2	"Do not take part in foolish attacks."
3	"Put forward where it will be to your credit, but not where it will bring you disgrace."
4	"Utterly avoid unlawful plunder, because rapine incurs the wrath of God."
5	"Be compassionate towards everyone, and especially towards women."

¹⁷ Kibler 1991: 387-8.

6	"... even though you may desire some woman, take no more from her against her will than a single kiss. But should you despoil any woman, promise recompense and keep your promise faithfully."
7	"...take another man's beloved only if your heart teaches you so."
8	"If you should triumph over a man in single combat, do not kill him..."
9	"...if you are in the company of important people, then do not intrude too much in the affairs of others."
10	"Always learn good things from whoever is willing to teach you."
11	"Bear this in mind, that it is a wise man who is keen to ask questions."
12	"Choose for yourself either an honest friend, or none at all."
13	"Be humble in the presence of persons of importance."
14	"Have nothing to do with loose women."
15	"Reward with kindness anyone who is kind to you." ¹⁸

Hierna bedankt Parceval zijn moeder voor haar adviezen en vertrekt ook zonder terug te keren als zijn moeder neervalt.

Het is opvallend dat er in de Noorse versie bijna twee keer zoveel adviezen gegeven worden, aangezien de vertaler de Franse tekst over het algemeen flink ingekort heeft. Ook gaan de adviezen nadrukkelijker over eer en respect en minder over de juiste omgang met vrouwen waar het in de Franse versie vooral om gaat. Dit is mogelijk te verklaren door de algemenere didactische functie die de Noorse vertaling had.

De ongeduldige Peredur geeft zijn moeder kort de tijd om nog een paar adviezen te geven:

1	"Go to king Arthur... where you will find the best men and most generous and most brave."
2	"Wherever you see a church, chant the Our Father to it."
3	"If you see food and drink, if you are in need of it and no one has the courtesy or goodness to offer it to you, help yourself."
4	"If you hear a scream, go towards it, and a woman's scream above any other scream in the world."
5	"If you see a fair jewel, take it and give it to someone else, and because of that you will be praised."
6	"If you see a beautiful lady, make love to her even though she does not want you- it will make you a better and braver man than before." ¹⁹

Peredur geeft geen reactie op deze adviezen en rijdt meteen weg. Net als in de andere versies keert hij niet terug om te kijken hoe het met zijn moeder gaat die neervalt tijdens zijn vertrek.

Deze adviezen lijken minder algemeen dan die in de Franse en Noorse versie en zijn duidelijker toegespitst op de komende avonturen die Peredur zal beleven. Waar men zich bij de andere twee versies meerdere keren voor kan stellen waarom een dergelijk advies tot eer zou leiden, zijn de Welshe adviezen een stuk minder voor de hand liggend. Vooral het laatste advies zorgt voor veel vraagtekens. Het is in de Welshe literatuur niet gebruikelijk dat verkrachting tot een vergroting van eer zou leiden.

Alle drie de versies van dit verhaal geven adviezen die over het geloof gaan. De Franse en de Welshe versie geven beide één advies dat aangeeft dat men altijd moet bidden als je bij een kerk komt. De Noorse versie geeft in twee adviezen aan dat men eervol moet handelen om ook een goed christen te zijn.

¹⁸ Wolf en Maclean 1999: 111.

¹⁹ Davies 2007: 66-7.

Tent als kerk

Percevals avontuur is begonnen en het eerste wat hij in de wildernis tegenkomt, is een paviljoen. Hij vindt dit zo mooi dat hij er vanuit gaat dat het een kerk is, aangezien zijn moeder hem verteld heeft dat kerken de mooiste bouwwerken ter wereld zijn. Hij gaat de tent in en geeft hardop aan dat hij zal bidden en hoopt dat er eten is, aangezien hij flinke honger heeft. Als hij binnenkomt, blijkt het echter geen kerk te zijn, maar vindt hij een bed met een slapende vrouw erop. De vrouw schrikt wakker en Perceval begroet haar zoals hij dat van zijn moeder geleerd heeft. De vrouw vindt hem echter eng en vraagt hem weg te gaan. Toch besluit Perceval haar eerst nog een kus te geven. Hoewel het tegen de adviezen van zijn moeder ingaat, pakt hij haar vast en ondanks haar uitgebreide tegenstribbelingen, geeft hij haar twintig kussen. Hij houdt pas op met kussen als hij een ring om haar vinger ziet. Zijn moeder heeft hem ook het advies gegeven om een ring van een vrouw aan te nemen als ze deze aanbiedt. Perceval heeft dit net iets anders geïnterpreteerd en eist de ring van de vrouw. Als zij deze niet wil geven, neemt hij hem van haar met geweld. Ondertussen heeft de jongen nog steeds flinke honger. Hij ziet een kan wijn staan en ontdekt drie wildpasteien. Deze eet hij grotendeels op en vraagt of de vrouw ook mee wil eten. Zij kan echter alleen maar heel hard huilen. Perceval zegt haar dat ze niet moet huilen om de ring die hij van haar afgenomen heeft en dat hij het voor het einde van zijn leven goed zal maken. Daarna verlaat hij de tent.

De Noorse vertaling van deze scène lijkt een sterk ingekorte versie van het origineel:

Next he came to a pavilion, and found no one there but a beautiful woman... He spoke pleasantly to her. But she told him to take himself off as fast as he could... but he demanded a kiss from her, which she refused. He kissed her nonetheless, against her will, saying: "I have not asked for more because my mother forbade me to take a woman by force." He asked for some food but she said there was none. So he searched around and found three loaves of bread and wine there as well, and he took that. He took a ring from her, though he did promise to recompense her. But she prayed that the troll would carry him off, and his recompense as well.²⁰

Er gebeuren veel vergelijkbare dingen in deze scène, maar Perceval is beleefder en minder agressief dan zijn Franse tegenhanger. Dit is interessant aangezien zijn moeder hem juist minder adviezen heeft gegeven die van pas komen in deze situatie. Zo heeft hij alleen te horen gekregen dat hij niet meer van een vrouw mag vragen dan één kus.

Wat het meest opvallend aan deze passage is het gebruik van het woord 'troll'. Een meer voor de hand liggende optie zou een duivel zijn om Perceval mee te nemen, aangezien mensen vaker in deze Noorse versie met de duivel vervloekt worden. Dit is het enige moment waarop een troll genoemd wordt in de tekst. Het is echter niet duidelijk waarom.

De Welshe versie van deze scène verloopt anders. Peredur komt in het bos ook een paviljoen tegen en verwacht dit net als in het Franse origineel met een kerk. De tent staat open en hij ziet binnen een vrouw op een gouden stoel zitten. De vrouw begroet hem en heet hem welkom. Als Peredur de tent binnenkomt, ziet hij een tafel vol met eten liggen. Hij geeft aan dat hij van zijn moeder geleerd heeft dat als hij eten ziet, hij dit mag nuttigen. De vrouw stemt toe en hij eet de helft van het eten op. Dan ziet hij een grote gouden ring om één van haar vingers zitten en zegt dat hij ook van zijn moeder geleerd heeft dat hij een mooi juweel tot zich moet nemen als hij er één ziet. De vrouw stemt weer in. Peredur neemt de ring, kust haar en vertrekt.

Peredur lijkt in deze scène respectvoller te zijn dan zijn Franse en Noorse tegenhanger, maar

---

²⁰ Wolf en Maclean 1999: 111-3.

de vrouw is ook duidelijk minder bang om alleen te zijn met een vreemde ridder. Door het controversiële advies van de moeder van Peredur zou verwacht kunnen worden dat hij deze zou toepassen op de mooie vrouw die hij ontmoet in de tent, maar niets lijkt minder waar. Peredur houdt het bij één nette kus waar in de andere versies de jongen de jonkvrouw echt lastig valt en dingen doen tegen haar wil. Juist door netjes en respectvol te zijn bij deze vrouw volgt hij het advies van zijn moeder niet op. Doordat Peredur zijn acties uitvoert met toestemming van de mooie dame, hoeft hij niet te beloven dat hij zijn vervelende daden goed zal maken.

In de Franse en Welshe versie van deze scène wordt de onwetendheid en de beschermde opvoeding extra benadrukt doordat het Perceval-personage (vanaf nu P.) het paviljoen verwart met een kerk. Dit is in de Noorse vertelling om een onduidelijke reden achterwege gelaten.

Een wijze leraar

Nadat Perceval naar het hof van koning Arthur is geweest en ridder is geworden door het verslaan van de rode ridder, is hij op zoek naar een volgend avontuur. Bij het eerste kasteel dat hij tegenkomt ontmoet hij een oude man die door heeft dat Perceval zeer onervaren is in het ridderschap en aanbiedt hem er over te onderwijzen. Hij laat hem de technieken voor steekspellen zien en leert hem dat hij geen ridders met zijn blote handen aan moet vallen, maar altijd een zwaard moet gebruiken. Daarnaast geeft de man de volgende adviezen mee:

1	"...if you are ever compelled to go into combat with any knight...if you gain the upper hand and he is no longer able to defend himself or hold out against you, you must grant him mercy rather than killing him outright."
2	"... be careful not to be too talkative or prone to gossip... 'He who talks too much commits a sin.'"
3	"...if you find a maiden or woman – be she damsel or lady – who is disconsolate in any way, to do right by consoling her if you know how to console her and are able to do so."
4	"...go gladly to church and pray to Him who made all things to have mercy on your soul and keep you a true Christian in this early life."
5	"You must never again claim... that your mother taught or instructed you" ²¹

Adviezen 1 en 4 komen overeen met de adviezen die Perceval gekregen heeft van zijn moeder. De andere adviezen zijn nieuw voor hem. Vooral het tweede advies zal van invloed zijn op het vervolg van het verhaal.

De man nodigt Perceval uit om een langere tijd bij hem te verblijven om het ridderschap onder de knie te krijgen, maar Perceval besluit op zoek te gaan naar zijn moeder. Nu hij zijn doel bereikt heeft om ridder te worden, is hij zich toch zorgen gaan maken over zijn moeder die neerviel toen hij vertrok.

Net als bij de scène in het paviljoen is de Noorse vertaler erg dichtbij het origineel gebleven. De man leert Perceval dezelfde dingen en geeft dezelfde adviezen:

1	"If you are fighting against a knight and you gain the upper hand over him, so that he sues you for quarter, do not willingly kill him."
2	"Do not be too talkative or inquisitive."
3	"... if you find anyone, man or woman, who is in need of wise advice from you, than always advise them wisely with the advice you believe to be most beneficial for them."

²¹ Kibler 1991: 402.

4	“... revere the Holy Church, and be godfearing and pray the One who created all that He take care of your soul and guard you from sin and shame. But let your life serve God, to gain eternal joy.”
5	“Do not use that way of speaking any longer, crediting your mother with everything you do, because that will be regarded as foolishness in you.” ²²

Ook de Noorse jonge ridder besluit niet lang bij de wijze man te blijven, maar op zoek te gaan naar zijn moeder.

Peredur heeft niet één leraar, maar leert over het ridderschap van twee mannen die beide zijn ooms blijken te zijn. Van de eerste man leert hij manieren en etiquette en ontvangt hij twee adviezen:

1	“Forget your mother’s words.”
2	“From now on this is what you must do: if you see something that you think is strange, do not ask about it unless someone is courteous enough to explain it to you.” ²³

Net als de adviezen die Peredur van zijn moeder kreeg, zijn ook deze adviezen gericht op de komende passages in het verhaal.

Van de tweede oom, die later de Visserkoning blijkt te zijn, leert hij met een zwaard om te gaan. Het is onduidelijk waarom de Welshe schrijver in zijn versie gekozen heeft voor twee leraren in plaats van één.

Het magische schip

Als Perceval zijn leraar verlaten heeft, komt hij bij een ander kasteel. Hij wordt verwelkomd door een jonge vrouw en ziet al snel dat het kasteel in slechte staat is en de bewoners er slecht aan toe zijn. Toch probeert men het hem zo comfortabel mogelijk te maken. Die nacht komt de mooie dame, die Blancheflor heet, naar Perceval toe en vertelt hem in tranen dat het kasteel al een jaar lang belegerd wordt en het grootste deel van haar mannen gedood of gevangen genomen zijn. Perceval probeert haar te troosten en nodigt haar uit die nacht bij hem te blijven. Dat doet ze graag. De volgende dag besluit Perceval dat hij de vrouw en haar kasteel wil redden in ruil voor haar liefde. Hierop reageert Blancheflor dat ze graag haar liefde zou geven, maar dat ze niet wil dat hij voor haar sterft. Toch trekt de jonge ridder erop uit om de vijand te vinden. Al snel komt hij de ridder Anguingeuron tegen die de belegering leidt. Ze duelleren en Perceval wint. Die dag komt Clamadeu, de heer van Anguingueron, richting het kasteel gereden. Wanneer hij over de uitkomst van het duel hoort, besluit hij eerst twintig ridders vooruit te zenden. Perceval verslaat deze ridders met gemak. Daarna stuurt Clamadeu een heel leger op het kasteel af. De verdedigers vechten zo hard, dat bijna niemand van de aanvallers het overleeft. Hierop besluit Clamadeu om door te gaan met de belegering. De mensen in het kasteel zijn al zo erg verzwakt, dat deze niet langer dan een dag en nacht meer zou duren. Maar op die dag zorgt een zware storm ervoor dat een schip vol met etenswaren aan moet leggen bij het belegerde kasteel. Hierdoor komen de verdedigers weer op krachten en verliezen de belegeraars hun hoop. Als laatste poging gaat Clamadeu zelf het duel aan met Perceval. De kersverse ridder verslaat hem ook.

In de Noorse versie verloopt deze scène hetzelfde op een paar verschillen in omschrijvingen na. Het meest opvallende verschil komt voor op het moment dat het schip door de storm aanlegt bij het belegerde kasteel. Het origineel verwoordt het moment op deze manier: “On that very day, a ship heavily laden with wheat and filled with other provisions had been driven across the water by a

²² Wolf en Maclean 1999: 129.

²³ Davies 2007: 72.

powerful storm: it was God's will that it should come intact and undamaged to the foot of the castle."²⁴ Dit impliceert dat God het schip beschermd heeft om behouden aan te komen bij het kasteel. De vertaler heeft deze passage anders verwoord: "... that very day a great storm arose, and by the grace of God there was driven into the firth a large ocean-going ship full of wine and all kinds of provisions."²⁵ Deze versie impliceert dat God het schip naar het kasteel geleid heeft.

Deze scène komt niet voor in de Welshe versie van dit verhaal.

Goede Vrijdag

Na vele avonturen beleefd te hebben en een goede reputatie als ridder opgebouwd te hebben, wordt er verteld dat Perceval vijf jaar lang niet na heeft gedacht over zijn geloof en ook vijf jaar lang geen kerk binnen is geweest. Perceval beseft dit zelf nog niet en rijdt rustig door een bos tot hij een groep mensen tegenkomt die sober gekleed zijn. Eén van de mannen spreekt hem erop aan dat het ongepast is om in volle uitrusting rond te rijden op deze dag. Als de ridder vraagt welke dag het is, blijkt het Goede Vrijdag te zijn. De man die antwoordt, geeft hem een preek over wat er gebeurde met Jezus op Goede Vrijdag en wat de plichten van een goed christen zijn op deze dag. Op dat moment beseft Perceval pas dat hij zich vijf jaar lang niet meer bewust is geweest van zijn geloof en vertrekt direct richting de heilige kluisenaar die door de mannen wordt genoemd. De ridder komt huilend aan bij deze kluisenaar en vraagt om absolutie.

Perceval vertelt de kluisenaar over zijn zonden, maar de man geeft aan dat zijn grootste zonde er één is waar hij zich niet bewust van is, namelijk het verdriet dat hij zijn moeder heeft gedaan toen hij vertrok om ridder te worden en waardoor ze uiteindelijk gestorven is. Ook geeft hij aan dat hij de afgelopen vijf jaar niet overleefd zou hebben zonder de gebeden van zijn moeder. Deze zouden zo sterk zijn geweest waardoor God hem beschermd heeft, zelfs zonder dat Perceval zelf het christendom beoefende.

Toen Perceval eerder in het verhaal in het kasteel van de Visserkoning naliet om te vragen wat het wonderbaarlijke voorwerp was dat hij daar te zien kreeg, kwam dit volgens de kluisenaar dan ook doordat de zonde zijn tong stilhield.

De kluisenaar, die Percevals oom blijkt te zijn, geeft aan dat hij het volgende moet doen om boete te doen voor zijn zonden en om weer een goed christen te worden:

1	"... go each day to do penance in church before going anywhere else..."
2	"if you are near a church, chapel or altar, go there as soon as the bells ring, or earlier if you are awake... And if Mass has begun, your visit will be even better."
3	"Believe in God, love God, Worship God."
4	"...honour gentlemen and noble ladies ; arise in the presence of the priest... it is a sign of humility."
5	"If a maiden seeks your aid, or a widow or orphan, help them, and you will profit." ²⁶

De kluisenaar leert hem een speciaal gebed en vraagt Perceval om twee dagen bij hem te verblijven. De ridder volgt graag zijn adviezen op om zo absolutie te krijgen.

Weer is de Noorse versie een ingekorte maar wel een precieze vertaling. Het grootste stuk dat weggelaten is door de vertaler is het verhaal dat de man in het bos vertelt over de gebeurtenissen op Goede Vrijdag. De kluisenaar geeft drie adviezen. Zij zijn hetzelfde als advies 1, 2 en 5 van het originele werk. Dit is interessant aangezien in de Noorse versie van de tekst in eerdere

²⁴ Kibler 1991: 412.

²⁵ Wolf en Maclean 1999: 141.

²⁶ Kibler 1991: 460.

scènes juist meer adviezen gegeven werden.

De Welshe schrijver van deze tekst is naarmate het verhaal zich ontwikkelt steeds meer zijn eigen gang gegaan, maar op Goede Vrijdag komt er een vergelijkbare scène voor als in de andere twee versies: Peredur rijdt op een dag door een vallei en komt een priester tegen. Hij vraagt aan deze man of hij hem wil zegenen, maar dat weigert hij, aangezien de ridder op Goede Vrijdag in volle uitrusting rondrijdt. Hierop vertelt Peredur dat hij al een jaar lang op weg is en zich niet beseft dat het deze dag Goede Vrijdag was en de mannen gaan hun eigen weg. Peredur besluit van zijn paard af te stappen en zijn reis te vervolgen met zijn paard aan de hand. Op een gegeven moment komt hij bij een fort. Daar ontmoet hij dezelfde priester die hem vertelt dat dit een veel betere manier is om op deze bijzondere dag te reizen. De priester zegent hem nu wel en laat Peredur weten dat hij bij hem zal verblijven die nacht. Uiteindelijk blijft Peredur, ondanks zijn wil om eerder te vertrekken, drie dagen lang bij de priester.

Christendom in context

Het christendom lijkt in de drie versies op verschillende manieren gebruikt te worden. Dit wordt al duidelijk in de eerste scène waarin de ridders voor engelen worden aangezien. In de versie van Chrétien de Troyes wordt Percevals onwetendheid en barbaarsheid op meerdere manieren aangegeven en versterkt. Het feit dat hij geen idee heeft wat ridders zijn en de mannen daarom met engelen verwacht, was waarschijnlijk moeilijk voor te stellen voor het middeleeuwse hoofse publiek aangezien ridders een bekend onderdeel van hun cultuur waren. Hierdoor ontstaat er een grotere afstand tussen het publiek en het hoofdpersonage. Het ongeloof en de ongeduldigheid van de ridder aan wie Perceval zijn vragen stelt, zou een weerspiegeling kunnen zijn van de reactie die verwacht werd van het publiek. Dit wordt ook wel een *spiegelpersonage* genoemd. Frank Brandsma legt in zijn artikel 'Luisteren naar de spiegel' deze personages als volgt uit: "Dergelijke personages vervullen een soort spiegel functie: zij spiegelen het publiek – dat dezelfde gebeurtenis waarneemt of daarover hoort – een reactie voor, en wel die reactie die de toehoorders, lezers of toeschouwers idealiter zouden moeten vertonen naar de mening van de auteur of regisseur/scenario-schrijver."²⁷

Onbegrip voor deze jongen ontstaat vooral doordat er nog niets bekend is over zijn opvoeding. Het lijkt alsof Chrétien het achtergrondverhaal van de ouders van Perceval bewust uitstelt om zo de jongen zo naïef mogelijk over te laten komen. In de twee vertalingen is de chronologie echter aangepast van de *in media res* vorm in het origineel naar een *ab ovo* vorm. Marianne Kalinke geeft een reden voor deze aanpassing door de Noorse vertaler in het boek *King Arthur North-by-Northwest*: "The prologue takes the form of an apologia for Parceval's solitary upbringing and consequent ignorance of chivalric ways."²⁸ De vertaler streefde er duidelijk niet naar om het publiek een negatief beeld te geven van de jonge hoofdrolspeler, maar wilde juist begrip voor hem creëren. Vooral de Welshe schrijver lijkt een positiever beeld te willen geven van Peredur. Hier verwacht de jongen de ridders niet met engelen, maar doet zijn moeder dat.

Het naïeve beeld wordt extra versterkt in de Franse versie doordat Perceval na de adviezen van zijn moeder zelfs nog moet vragen wat een kerk of een kapel is. Dit laat zien dat hij niet alleen onwetend is in hoffelijkheid en ridderschap, maar ook in het zijn van een goed christen.

De adviezen die P. ontvangt van zijn moeder en van zijn leraar hebben in alle drie de versies niet de nadruk op het geloof. De Franse versie focust op de omgang met mensen, vooral vrouwen. De Noorse versie focust op eer en hoffelijkheid en de Welshe adviezen gaan specifiek over de gebeurtenissen die daarna plaatsvinden in het verhaal. In de Franse en Welshe versie komt het

---

²⁷ Brandsma 2005: 285.

²⁸ Kalinke 1981: 121.

advies voor om naar de kerk te gaan en te bidden, maar echt inhoudelijk advies over het geloof wordt niet gegeven. In de Noorse versie geeft de moeder van Parceval wel adviezen die te maken hebben met God, maar deze gaan eerder over eer dan over een goed christen zijn.²⁹ De leraar van Parceval geeft hem echter wel een tip over de goede uitoefening van zijn geloof.

De nadruk op eer en hoffelijkheid in de Noorse versie wordt door Claudia Bornholdt verklaard in haar artikel *The Old Norse-Icelandic Transmission of Chrétien de Troyes's Romances: Ívens saga, Erex saga, Parcevals saga with Valvens þátr*: "The emphasis on the acquisition of appropriate courtly behaviour situates the story of the young Parceval quite neatly within the context of King Hákon Hákonarson's thirteenth-century Norwegian court and its interest in the continental works translated at the royal court in the thirteenth century..."³⁰ Deze tekst zou gefungeerd hebben als een voorbeeldtekst voor de hoofse cultuur en het gedrag dat een ridder zou moeten vertonen. Dit zou ook verklaren waarom er meer moederlijke adviezen aan toegevoegd zijn, terwijl de rest van de tekst door de Noorse vertaler juist ingekort is.

Waar de adviezen van de leraar goed te plaatsen zijn in de ridderlijke cultuur, lijken de adviezen van de moeder van P. wat eigenaardig en soms zelfs onlogisch. Vooral de adviezen in *Peredur* zijn curieus. John Bollard verklaart dit in zijn artikel 'Theme and Meaning in *Peredur*':

Brynley F. Roberts suggests that the advice given to Peredur by his mother 'represents an outsider's view of chivalric behaviour' ... in other words, that Peredur's mother, not a knight herself and therefore imperfectly understanding knighthood, summarizes to her son the ways in which knights *appear* to act. This would give something of an ironic, if not a satiric, cast to the audience's understanding of her advice.³¹

In het verlengde van deze mogelijke humoristische interpretatie van het moederlijke advies, wordt de scène met de vrouw in de tent ook door veel academici als humoristisch gezien. Kathryn Gravdal zegt er in haar boek, *Ravishing Maidens: Writing Rape in Medieval French Literature and Law*, het volgende over: "The *Conte du Graal* offers a comic variation on a scene of sexual attack used to test the hero's character...Rarely has sexual assault looked more endearing."³² Deze scène lijkt puur als een test te verschijnen na het advies dat de moeder van P. heeft gegeven. Gravdal vraagt zich af of Perceval zijn moeders regels breekt door haar meerdere kussen te geven en niet verder te gaan. Matilda Tomaryn Bruckner kaart dit ook aan in haar boek *Chrétien Continued: A Study of the Conte du Graal and its verse continuations*: "Perceval's youthful bluntness stops at the most elementary and simplest of satisfactions: kisses, a ring, meat pie."³³ Deze interpretatie geeft de scène een minder heftige toon en geeft een minder negatief beeld van P.

Het is onduidelijk of de Noorse en de Welshe schrijvers door hadden dat deze scène humoristisch bedoeld was. Beiden hebben de acties van het jonge hoofdpersoon afgezwakt. Hierdoor is de scène minder humoristisch of schokkerend gemaakt en worden de acties van P. minder naïef.

Het verschil in de versies van de scène met het magische schip zou een voorbeeld kunnen zijn van de eigen Noorse versie van het christendom. Else Mundal schrijft in haar stuk 'Remnants of Old Norse Heathendom in Popular Religion in Christian Times' over de manier waarop de missionarissen het christelijk geloof aan de Noren 'verkochten' hebben:

---

²⁹ Zie de dikgedrukte adviezen bij Moederlijk Advies hierboven.

³⁰ Bornholdt 2011: 104.

³¹ Bollard 2000: 78.

³² Gravdal 1991: 50-1.

³³ Bruckner 2009: 87.

...[missionarissen] would have given Christian preaching within a certain area a local hue, stressing the Christian elements which were best suited to persuade and convert its inhabitants. One clear example of this is Old Norse culture is that the strength of the Christian God, his omnipotence, is emphasized in early skaldic poetry from the Christianization period onward...³⁴

De Noorse God neemt in deze episode een actievere rol in dan de Franse God. Dit verschil kan ontstaan zijn doordat de macht van de Noorse God duidelijk gemaakt werd door zijn acties te omschrijven, zoals hij in deze scene bijvoorbeeld letterlijk het schip naar het kasteel leidt. De macht van de Franse God kwam waarschijnlijk al goed genoeg over wanneer deze besloot dat het schip veilig aan moest komen en het daardoor ook gebeurde.

Brigitte Cazelles heeft in haar boek *The Unholy Grail: A Social Reading of Chrétien de Troyes's Conte du Graal* de volgende theorie over de Goede Vrijdag-scène:

The perplexing character of the hermitage episode as Perceval's last adventure in the present state of text derives in part from the presence in it of multiple layers of signification. The apparently symbolic character of the hermit's exegesis of the *grail* induces Perceval to discover that his literal perception of the dish was inadequate, its true value being sacramental. In criticizing Perceval's fetishistic fascination with traditional knighthood...the hermit seems to provide the protagonist with a definition of chivalry now grounded on transcendence.³⁵

Dit maakt de kluizenaar de derde leraar van Perceval. Als eerste leert hij van zijn moeder wat volgens een buitenstaander de gebruiken van een ridder zijn. Daarna leert de ridder van zijn tweede leraar wat de echte etiquette en gebruiken zijn van het ridderschap om tot slot van de kluizenaar te leren dat het niet om eer gaat, maar om spiritualiteit. Dit kan volgens Cazelles gezien worden als een poging van Chrétien om in zijn laatste werk de nadruk van een ridderroman te verschuiven van eer en liefde naar een hoger christelijk doel.³⁶ Het is niet zeker of dit de intentie van Chrétien was, maar hij is er zeker in geslaagd deze verschuiving in gang te zetten. Vooral het toegevoegde graalmotief heeft in vele latere teksten gezorgd voor een christelijke insteek van Arthuriaanse teksten. De kans is groot dat deze ontwikkeling langs de Noorse vertaler heen gegaan is, aangezien deze niet bekend was met de hoofse cultuur en het ridderschap. De Franse tekst is echter zo letterlijk overgenomen, dat dezelfde ontwikkeling er wel in een verzwakte vorm in te vinden is.

In de Welshe tekst leert Peredur echter niets van de priester op Goede Vrijdag. Een leercurve is überhaupt moeilijk te ontdekken in de Welshe versie van dit verhaal. Zo gedraagt de Welshe ridder zich ook al zeer hoffelijk jegens de vrouw in de tent, terwijl deze scène in de Franse en Noorse tekst juist gebruikt wordt om weer te geven dat P. nog veel te leren heeft.

---

³⁴ Mundal 2013: 9.

³⁵ Cazelles 1996: 163.

³⁶ Cazelles 1996: 28.

Het bovennatuurlijke in de Perceval-verhalen

In dit onderdeel zal elke episode waarin iets bovennatuurlijks voorkomt besproken worden in de vaste volgorde: Frans, Noors, Welsh. De Welshe versie van dit verhaal heeft echter veel unieke bovennatuurlijke episodes waardoor deze onder een apart kopje besproken worden.

De Rode Ridder

In de originele Franse tekst en de Noorse vertaling maakt P. kennis met de Rode Ridder als hij net van koning Arthurs hof vandaan komt. Hij komt de nog onwetende P. tegen en zegt hem aan Arthur door te geven dat hij zijn beste ridder naar hem toe moet sturen om het rijk te verdedigen. Ook vertelt hij aan de jongen dat hij net een gouden beker van de koning gestolen heeft. Het moment waarop hij deze beker steelt en de koning uitdaagt, wordt echter niet beschreven. Hierdoor is het onduidelijk hoe de ridder dit voor elkaar gekregen heeft.

De Welshe schrijver heeft een passage over het stelen van de beker door de Rode Ridder toegevoegd. Voordat Peredur het kasteel van koning Arthur bereikt, ziet hij een ridder de hal binnentreden. Deze man loopt zonder iets te zeggen direct naar koningin Gwenhwyfar toe, pakt haar beker uit haar hand en gooit de inhoud in haar gezicht. Dit is wat er vervolgens gebeurt:

'If there is anyone,' he said, 'who wants to fight with me for this goblet, and avenge this insult to Gwenhwyfar, let him follow me to the meadow and I'll wait for him there.' And the knight took his horse and made for the meadow. Then everyone hung his head for fear of being asked to avenge the insult to Gwenhwyfar. And they assumed that no one would commit such a crime as that unless he possessed strength and power or magic and enchantment so that no one could wreak vengeance on him.³⁷

Het lijkt erop dat de Welshe ridders inschatten dat de kans even groot is dat de Rode Ridder een zeer sterke ridder is of dat hij magische krachten bezit. Het is niet een veel voorkomend motief in middeleeuwse riddersverhalen dat ridders magische krachten bezitten. Dit wordt alleen op deze plek in de Welshe tekst genoemd en er is geen sprake van magische ridders in de Franse en Noorse versie.

Deze toegevoegde scène zorgt weer voor een chronologische lijn in het verhaal die ook gecreëerd werd door de geschiedenis van de ouders van Peredur in de tekst naar voren te schuiven. De Welshe schrijver lijkt veel waarde gehecht te hebben aan het chronologische verloop van het verhaal.

De voorspellende nar

Als Perceval voor de eerste keer bij koning Arthur komt, heeft hij niet alleen een gesprek met de koning, maar komt hij ook een vrouw tegen die vriendelijk naar hem lacht en zegt dat ze gelooft dat hij de beste ridder ter wereld zal worden. Dit was de eerste keer in zes jaar dat deze vrouw lachte. De ridder Kay wordt woedend door deze gebeurtenis. Hij geeft de vrouw een klap in haar gezicht, omdat ze een onwetende boerenknul de beste ridder noemt. Vervolgens loopt hij naar de hofnar en duwt hem de brandende haard in, aangezien deze nar het volgende voorspeld had: "This maiden will not laugh until she has seen the man who will be the supreme lord among all kinghts."³⁸

Perceval vertrekt uit het hof van de koning, maar voelt zich schuldig over dit voorval. Hij besluit elke ridder die hij verslaat naar koning Arthur te sturen met de boodschap voor de jonkvrouw

---

³⁷ Davies 2007: 68.

³⁸ Wolf en Maclean 1999: 394.

dat hij er alles aan zal doen om haar blaam te wreken.

Niet veel later, als men bijgekomen is van alle ophef, maakt de nar zijn volgende voorspelling:

The fool, who was sitting beside the fire, jumped to his feet... and came merrily before the king, leaping and dancing for joy, and saying: 'Sire, king, as God is my saviour, the time of your adventure is nearing. You will often witness cruel and harsh ones, and I swear to you that Kay can be sure that he will regret his feet and hands and his wicked, foolish tongue because before forty days have passed the young knight will have avenged the kick Kay gave me; and the blow he struck the maiden will be dearly paid for and properly avenged, for his right arm will be broken between the shoulder and elbow – he'll carry it in a sling from his neck for half a year, and well deserved! He can no more escape this than death.'³⁹

De enige reactie die de nar op deze voorspelling krijgt, is de opnieuw aangewakkerde woede van Kay. Er wordt niet omschreven wat de andere aanwezigen van deze voorspelling vinden.

Wanneer de zoveelste ridder naar het hof van Arthur komt met de boodschap dat Perceval de belediging van de mooie vrouw zal wreken, komt de nar terug op zijn voorspelling: "When the jester heard these words, he leapt for joy and shouted: 'My lord king, so help me God, the slap will soon be avenged; and don't think I'm fooling when I say there's no way Kay can keep from having his arm broken and collar-bone dislocated!'"⁴⁰ Opnieuw wordt Kay woedend, maar Arthur geeft aan, net als de eerste keer, dat hij zich niet zo boos moet maken. Verder wordt er opnieuw niet ingegaan op de profetie. Deze voorspelling is echter wel uitgebreid van alleen een gebroken arm naar een gebroken arm mét een sleutelbeen uit de kom. De hofnar herhaalt zijn voorspelling nog een keer als weer een ridder bij het hof aankomt die gestuurd is door Perceval. Deze keer reageert zelfs Kay niet meer.

Op een dag is Perceval bij toeval in de buurt van koning Arthurs kamp en valt Kay hem, zonder te weten wie hij is, aan:

Each was eager for victory, so they met with unrestrained force. Kay struck him, putting all his strength behind the blow, and his lance split like bark. Perceval did not flinch, but struck upon the boss of Kay's shield; he threw him down hard upon a rock, dislocating his collar-bone and breaking the bone of his right arm between the shoulder-blade and elbow as if it had been a dry twig, just as the jester had often foretold would happen: the jester's prophecy was perfectly true.⁴¹

De voorspelling van de nar blijkt waar te zijn en Chrétien geeft nadrukkelijk aan dat zijn profetie uitgekomen is. Het is duidelijk dat de nar een bovennatuurlijke gave heeft. Wat opvallend is, is dat er door de personages in het verhaal helemaal niet op ingegaan wordt. Het kan zo zijn dat men aan het hof dacht dat de nar deze voorspelling maakte puur om Kay te dwarsbomen en er daarom niet op inging. Toch zou men een reactie verwachten als later blijkt dat de voorspelling een echte profetie was.

De Noorse vertaler heeft deze scènes op een vergelijkbare wijze verwerkt. Er zijn twee verschillen te vinden in de voorspellingen van de hofnar. Zo voegt de nar in de saga geen sleutelbeen toe dat uit de kom zal gaan. Dit overkomt Kay uiteindelijk ook niet. Het tweede verschil is te vinden in de eerste versie van de voorspelling:

'Sire,' said he, 'now your gifts draw near and it will now be seen what has happened concerning those who are faithless and wicked; but I promise you truly that Kay the steward

---

³⁹ Kibler 1991: 397.

⁴⁰ Kibler 1991: 416.

⁴¹ Kibler 1991: 434.

need have no doubt about it, that to his own misfortune he used his hands and feet and his foolish tongue, because before this year has passed the knight will avenge upon him that blow which he struck me with his foot, and the one which he struck the maiden. And he shall pay so dearly for it, that he shall bear his right arm broken by his side, and assuredly this will be his fate.'⁴²

De Noorse nar geeft aan dat Kay ongelovig en gemeen is. De vertaling lijkt het extra duidelijk te willen maken dat Kay geen goed christen is. Verder komen de scènes met de nar geheel overeen met het origineel. Geen van de personages houdt zich bezig met de bovennatuurlijke gave van deze man.

Er komt geen nar voor in de Welshe versie van deze tekst. Er verschijnt wel een heks die een voorspelling over zichzelf gehoord heeft die uiteindelijk ook uitkomt.⁴³

De heling van de Visserkoning

In alle drie de versies van dit ridderverhaal komt P. de Visserkoning tegen. In de Welshe tekst draagt de koning echter niet deze titel. Dit is een mysterieuze koning die niet kan lopen. Hij verwelkomt P. in zijn kasteel en die avond worden de bloedende lans/speer en de graal aan hem getoond. P. weet niet wat deze voorwerpen zijn, maar probeert beleefd te zijn door er niet naar te vragen.

In de Franse en Noorse versie komt P. kort daarna een vrouw tegen die hem uitlegt dat als hij naar deze voorwerpen gevraagd had, de Visserkoning in één keer geheeld zou zijn en dat hij groot ongeluk op zichzelf gebracht heeft door dit niet te doen.

In alle versies komt P. een stuk later in het verhaal een lelijke vrouw tegen die hetzelfde zegt als de vrouw die de Franse en Noorse P. al eerder is tegengekomen.

Net als bij de voorspellingen van de nar, wordt er niet gereageerd op de mogelijke bovennatuurlijke heling van de mysterieuze koning.

Het wonderbaarlijke bed

Niet alleen Perceval beleeft avonturen in dit ridderverhaal van Chrétien de Troyes, ook de ridder Gawain gaat eropuit. Op één van zijn avonturen komt hij in een kasteel met een zeer mooie en zwaar gedecoreerde hal. In deze hal staat een enkel bed, ook wel het Wonderbaarlijke Bed genoemd. De man die hem verwelkomt, smeekt hem de hal niet in te gaan en vooral niet op het bed te gaan liggen. De ridder ziet echter niet in waarom hij dit niet zou doen, zelfs niet als de man hem waarschuwt dat hij een verschrikkelijke dood zal sterven als hij aan het bed komt. Gawain beweegt zich richting het bed en zijn gastheer vertrekt snel omdat hij niet aan kan zien wat er gaat komen. Dan gebeurt het volgende:

...my lord Gawain sat upon the bed in his full armour, with his shield strapped over his shoulders. As he sat down the cords screeched and all the bells rang, filling the whole hall with noise. All the windows flew open, and the wonders were revealed and the enchantments appeared, for bolts and arrows flew in through the windows and more than five hundred struck my lord Gawain's shield yet he did not know who had attacked him! The enchantment was such that no one could see from which direction the bolts came, nor the archers who shot them. And you can well imagine the great racket made by the stretching of so many crossbows and longbows. At this moment my lord Gawain would have given a thousand marks not to have been there. But in an instant the windows closed again without

---

⁴² Wolf en Maclean 1999: 121.

⁴³ Zie Welshe Avonturen hieronder.

anyone touching them, and my lord Gawain began to pull out the bolts that were stuck in his shield, several of which had wounded his body and caused the blood to gush forth.⁴⁴

Direct hierna valt een grote leeuw hem aan. Het lukt Gawain om dit dier snel te doden. Dan is de test voorbij en is hij geslaagd. Dit maakt hem de eerste ridder die de test overleefd heeft.

Net als bij de andere scènes is de Noorse vertaler hier weer dichtbij het origineel gebleven. Gawain gaat ook, ondanks de smeekbedes van zijn gastheer, op het bed zitten en krijgt te maken met dezelfde betovering. Gawain wordt zeker verrast door deze betovering, maar alleen door de onverwachte timing en niet omdat het iets magisch is. Weer lijkt er niet echt gereageerd te worden op een bovennatuurlijk verschijnsel. Men had waarschijnlijk hetzelfde gereageerd als het wel mensen waren die de pijlen op de ridder afschoten.

Deze scène is niet te vinden in de Welshe versie.

Welshe avonturen

De Welshe versie van het Perceval-verhaal is qua hoofdlijn goed te vergelijken met de Franse en Noorse versie. Sommige personages en avonturen zijn echter aangepast. Ook is er tussen de episode met de bloedvlekken in de sneeuw en de episode met de lelijke vrouw in de Welshe versie een groot stuk toegevoegd waar Peredur vele avonturen beleeft. Veel van deze vervangen of toegevoegde personages en avonturen zijn bovennatuurlijk.

Een voorbeeld van vervangen personages zijn de jonkvrouw en de nar die aan het begin van het verhaal door Kay geslagen en getrapt worden. Deze zijn in de Welshe versie een mannelijke en vrouwelijke dwerg. Peredur komt op zijn avonturen ook veel bovennatuurlijke wezens en voorwerpen tegen. Ian Lovecy geeft in zijn stuk '*Historia Peredur ab Efracw*' een kort overzicht van enkele bovennatuurlijke scènes en hun Keltische bronnen:

...features of *Peredur* which are clearly from Celtic tradition include: the Witches of Gloucester, who can be compared to those in the Life of St. Samson, and perhaps to Scathach who trains Cú Chulainn in arms, and who are suggestive of the witches mentioned in the dialogue between Arthur and the Porter in the Black Book of Carmarthen; the hunt for a magic beast (here a unicorn, more usually a stag) which is a common Celtic motif; and the magic *gwyddbwyll* board in the Fortress of Marvels, which is like that of Gwenddolau ap Ceidio which was the twelfth of the Thirteen Treasures of the Island of Britain.⁴⁵

De grootste en meest invloedrijke bovennatuurlijke toevoeging in *Peredur* zijn de heksen van Caerloyw (ook wel vertaald als Gloucester). Dit zijn negen heksen die een kasteel aanvallen waar Peredur te gast is aan het begin van het verhaal. Hij helpt de bewoners van het kasteel de heksen te bevechten en komt één heks tegen die weet wie hij is. Wanneer hij vraagt hoe zij aan die kennis gekomen is, zegt ze het volgende: "It was fated and foretold that I would suffer grief at your hands, and that you would receive a horse and weapons from me. And you will stay with me for a while as I teach you how to ride your horse and handle your weapons."⁴⁶ Hierop volgt hij de heksen naar hun verblijf en leert hij daar drie weken lang de fijne kneepjes van het ridderschap.

Aan het eind van het verhaal blijkt dat de heksen een neef van Peredur gedood hebben en moet Peredur deze dood wreken door de heksen voorgoed te verslaan.

In zijn artikel, '*Peredur Son of Efracw: A Tekst in Translation*', deelt Brynly F. Roberts deze tekst in drie delen op: Deel A vanaf het begin tot aan de episode met de bloedvlekken in de sneeuw;

---

⁴⁴ Kibler 1991: 476-7.

⁴⁵ Lovecy 1991: 176.

⁴⁶ Davies 2007: 79.

deel B de avonturen die in *Peredur* toegevoegd zijn; deel C vanaf het moment dat de lelijke vrouw naar het hof van koning Arthur komt tot het einde. Hij heeft het volgende te zeggen over de inhoud van de drie delen:

A and C constitute, in this reading, the essential *Peredur son of Efwarg*, a tale which has, in spite of its superficial meanderings, a narrative shape, a logical progression, and a satisfying development to a conclusion. Section B, which has nothing corresponding to it in *Perceval*, appears an irrelevance, interrupting this narrative, or at best being no more than additional, traditional adventures associated with *Peredur* which the Welsh redactor utilised to confirm the status of the hero of the A-C story used by Chrétien de Troyes.⁴⁷

Kort hierna geeft Roberts aan dat dit niet een geheel eerlijke lezing van de tekst is, aangezien *Peredur* een grote ontwikkeling doormaakt tijdens deze Welshe avonturen. Toch is de opdeling die Roberts maakt zelfs terug te vinden in de manuscripten. John K. Bollard kaart dit ook aan in zijn artikel 'Theme and Meaning in *Peredur*': "Most of the episodes of *Peredur* present, or allow for the easy reconstruction of, a linear temporal continuum. There are, however, two notorious breaks in the temporal flow of the story, both of them marked by rubricated initials in the surviving manuscripts and most significantly by a different type of episodic shift."⁴⁸

Het zou kunnen dat de eerste twee delen hoorden bij de originele Welshe versie van het *Perceval*-verhaal. Het oudste manuscript (Peniarth 7) stopt namelijk bewust aan het eind van deel B. Deel C zou later toegevoegd kunnen zijn door een kopiist die bekend was met *Perceval ou le Conte du Graal* en vond dat *Peredur* meer op de Franse versie moest lijken. Dit derde deel heeft er echter wel voor gezorgd dat veel lijnen die in deel A zijn uitgezet toch nog afgerond worden.

Het bovennatuurlijke in context

Er is duidelijk een groot verschil tussen de manier waarop de Franse en Noorse versie van dit verhaal omgaan met het bovennatuurlijke en de manier waarop de Welshe tekst er mee om gaat. In het Welshe verhaal ligt de nadruk vooral op de bovennatuurlijke avonturen die *Peredur* beleeft waardoor hij de beste ridder van Arthur wordt. Bij de andere twee teksten gaat het juist om de ontwikkeling van P. Hoe hij van onwetende jongen niet alleen een eervolle ridder wordt maar ook een goed christen. Doordat het in de Franse en Noorse teksten niet echt om de avonturen gaat, lijkt er daarom ook minder door de personages op gereageerd te worden. Dit zou weer een weerspiegeling kunnen zijn van de reactie die het externe publiek op deze episodes had.

Kathryn Gravdal schrijft het volgende over het vele voorkomen van verkrachtingen in de verhalen van Chrétien: "Chrétien offers the audience the contemplation of a world in which rape is an accepted male right. The law of Logres is literary: it is romance law. This is the law of a literary genre that must create rape: in romance, women must be attacked so that men can become heroes."⁴⁹ Ditzelfde zou gezegd kunnen worden over het bovennatuurlijke. Het bestaat in de literaire wereld van koning Arthur, waardoor de ridders grote helden kunnen worden. Men was zich er van bewust dat dit in de echte wereld niet zo was.

Een aanvullende reden voor de uitblijvende reactie op de voorspellende krachten van de nar wordt gegeven door Brigitte Cazelles: "To everyone's assent, the boorish boy [*Perceval*] who presents himself at Carodouil is handsome and noble... but is he a worthy warrior? Only a dimwit [de jonkvrouw die naar *Perceval* glimlacht] or a fool... could be so naïve as to place their trust in the

---

⁴⁷ Roberts 2000: 65.

⁴⁸ Bollard 2000: 78.

⁴⁹ Gravdal 1991: 67.

prowess of a *niche* wearing a coarse jacket and rawhide buskins on his feet.”⁵⁰ Dit zou de uitblijvende reactie van de mensen aan hof van Arthur verklaren, maar men zou dan juist een reactie verwachten wanneer het blijkt dat de nar het toch bij het goede eind had. Hier lijken de vertellers in de Franse en Noorse versie ook op te azen.

---

⁵⁰ Cazelles 1996: 119.

De graal

De Franse graal

Als Perceval onderweg is, komt hij bij een rivier en gaat hij op zoek naar een oversteekplaats. Na lang zoeken, vindt hij nog steeds geen oversteekplaats, maar wel twee mannen in een boot. Eén van de mannen roeit, de andere man vist. De visser vertelt dat er geen mogelijkheid is om deze rivier met zijn paard over te steken en geeft aan dat hij wel in zijn huis mag verblijven en wijst hem de weg.

Perceval komt aan bij het kasteel en wordt daar hartelijk verwelkomd door de oudere man die op een bed zit en blijkbaar niet kan lopen. De jonge ridder gaat naast hem op het bed zitten en ontvangt een bijzonder zwaard van de oude man.

Dan gebeurt het volgende:

As they were speaking of one thing and another, a squire came forth from a chamber carrying a white lance by the middle of its shaft; he passed between the fire and those seated upon the bed. Everyone in the hall saw the white lance with its white point from whose tip there issued a drop of blood, and this red drop flowed down to the squire's hand. The youth who had come there that night observed this marvel but refrained from asking how it came about, for he recalled the admonishment given by the gentleman who had knighted him, who taught and instructed him not to talk too much; he was afraid that if he asked they would consider him uncouth, and therefore he did not ask.

Then two other squires entered holding in their hands candelabra of pure gold, crafted with enamel inlays. The young men carrying the candelabra were extremely handsome. In each of the candelabra there were at least ten candles burning. A maiden accompanying the two young men was carrying a grail with her two hands; she was beautiful, noble, and richly attired. After she had entered the hall carrying the grail the room was so brightly illuminated that the candles lost their brilliance like stars and the moon when the sun rises. After her came another maiden, carrying a silver carving platter. The grail, which was introduced first, was of fine pure gold. Set in the grail were precious stones of many kinds, the best and costliest to be found in earth or sea: the grail's stones were finer than any others in the world, without any doubt. The grail passed by like the lance; they passed in front of the bed and into another chamber. The young knight watched them pass by but did not dare ask who was served from the grail, for in his heart he always held the wise gentleman's advice. Yet I fear that this may be to his misfortune, for I have heard it said that at times it is just as wrong to keep too silent as to talk too much. Whether for good or for ill he did not ask or inquire anything of them.⁵¹

Hierna wordt er eten in verschillende gangen aan de mannen geserveerd. Tijdens elke gang wordt de graal weer langs gebracht en Perceval vraagt zich elke keer opnieuw af wie er met de graal bediend wordt. Hij besluit er de volgende ochtend naar te vragen. De mannen eindigen hun maaltijd en voeren tot laat in de avond gesprekken, totdat de oude man aangeeft dat het tijd is om te gaan slapen. Als Perceval de volgende ochtend wakker wordt, lijkt iedereen in het kasteel verdwenen te zijn. Na het kasteel doorzocht te hebben, vertrekt de jonge ridder.

Onderweg komt hij een jonge vrouw tegen die de nicht van Perceval blijkt te zijn. Zij vraagt de jonge ridder waar hij overnacht heeft. Dit blijkt het kasteel van de Visserkoning te zijn. Ze ondervraagt hem over wat hij daar gezien heeft. Ook wil ze weten of hij daar vragen over heeft gesteld. Als blijkt dat hij geen vragen gesteld heeft over de bloedende lans en over wie er met de graal bediend wordt, vertelt de vrouw dat hij een grote fout begaan heeft. Als hij er wel naar

---

⁵¹ Kibler 1991: 420-1.

gevraagd zou hebben, zou de koning meteen geheeld zijn zodat hij weer over zijn rijk kon heersen.

Na enkele andere avonturen beleefd te hebben, keert Perceval terug naar het hof van Arthur. Op een dag komt er een lelijke vrouw naar het hof die Perceval openbaar van dezelfde zonden beschuldigt als de jonge vrouw die hij eerder tegenkwam. Hierop besluit Perceval een zoektocht te beginnen naar het Graalkasteel om zijn fouten goed te maken.

Vijf jaar later op Goede Vrijdag vertelt de kluizenaar over de heiligheid van de graal:

The man served from it is my brother. Your mother was his sister and mine; and the rich Fisher King, I believe, is the son of the king who is served from the grail. And do not imagine he is served pike or lamprey or salmon. A single host that is brought to him in that grail sustains and brings comfort to that holy man – such is the holiness of the grail! And he is so holy that his life is sustained by nothing more than the host that comes in the grail. He has lived for twelve years like this, without ever leaving the room into which you saw the grail enter.⁵²

Aangezien Chrétien de Troyes dit verhaal nooit af heeft kunnen schrijven, zal men nooit weten of Perceval het kasteel met de mysterieuze koningen uiteindelijk vindt of niet.

Perceval ou Le Conte du Graal is de eerste Arthuriaanse tekst waar de heilige graal in voorkomt. Dit voorwerp is door de eeuwen heen zo populair geworden, dat de originele betekenis van het woord 'graal', wat een luxe dienblad betekende, volledig uit het woordenboek verdwenen is. Het twaalfde-eeuwse publiek was hoogstwaarschijnlijk alleen bekend met de originele betekenis van het woord, zonder enige godsdienstige of bovennatuurlijke lading. De titel van dit werk, te vertalen als *Perceval of het Verhaal van de Graal*, zou daardoor bij het publiek tot meerdere vraagtekens geleid kunnen hebben. Dit kaart Rupert T. Pickens ook aan in zijn hoofdstuk 'Le Conte du Graal: *Chrétien's Unfinished Last Romance*' in het boek *A Companion to Chrétien de Troyes*. Hij vervolgt deze opmerkingen met het volgende: "At the outset, however, Chrétien's presentation of the title begins a process wherein an ordinary serving piece used at banquets, even if only the rich could afford to own it, is transformed into something exceptional."⁵³ Het publiek wordt in dit werk op een speurtocht gezet, op zoek naar de waarde en betekenis van dit voorwerp. Beginnend bij de eerste keer dat de graal verschijnt en het duidelijk wordt dat dit een bijzonder exemplaar is aangezien hij de gehele hal verlicht alleen door zijn aanwezigheid. De bijzondere waarde van de graal wordt extra benadrukt door de twee vrouwen die Perceval vertellen dat als hij naar dit voorwerp gevraagd had, hij de Visserkoning geheeld zou hebben. De waarde van de graal zelf wordt echter nog steeds niet duidelijk. Pas als Perceval op Goede Vrijdag bij de kluizenaar verblijft, wordt duidelijk wat de heilige krachten van dit bijzondere voorwerp zijn. Brigitte Cazelles heeft echter een kanttekening bij deze uiteindelijke betekenis in haar boek *The Unholy Grail: A Social Reading of Chrétien de Troyes's Conte du Graal*: "The Question that rarely has been asked, however, is whether the hermit's revelation concerning the nature of the Grail is trustworthy and, if trustworthy, whether it represents Chrétien's views or merely those of a character in his romance."⁵⁴ Weer zorgt het onbekende einde van dit verhaal voor onzekerheden. Er is eeuwenlang voortgeborduurd op het graalmotief met een heilige betekenis als kern. Toch ligt het niet geheel voor de hand dat deze christelijke invulling het uiteindelijke doel was van de schrijver. Chrétien de Troyes staat juist bekend om zijn inventieve gebruik van narratieve technieken om mysteries te laten ontstaan. Mathilda Tomaryn Bruckner schrijft hier in haar boek *Chrétien Continued: A Study of the Conte du Graal and its Verse Continuations* het volgende over: "He invents artfully constructed puzzles whose solutions escape us while giving us no escape, no easy

---

⁵² Kibler 1991: 460.

⁵³ Pickens 2005: 170.

⁵⁴ Cazelles 1996: 3-4.

outlet to assume correct answers cannot be found simply because they do not exist.”⁵⁵ De tweede leraar van Perceval leerde hem om niet te veel vragen te stellen, wat precies het tegenovergestelde bleek te zijn van wat hij eigenlijk moest doen. Zou het zo kunnen zijn dat de kluizenaar het ook bij het verkeerde eind heeft?

De Noorse ‘graal’

De scène waar Perceval zich in bevindt als hij de graal voor het eerst ziet, is hetzelfde als in het originele werk. Ook hier begint de processie met de bloedende lans en de twee jongens die kandelaren dragen. Er is echter wel verschil te vinden in de omschrijving van de graal zelf:

Next in turn a beautiful maiden walked in, and carried in her hands, just as though it were a gospel-book, something which they call in the French language a grail, but we call ‘processional provision.’ Such great light shone from it that at once the brightness of all flames which were in the hall vanished as starlight vanishes in the light of the sun. It was made with great skill of gold and all the most precious stones which existed in the world.⁵⁶

Na het meisje met de graal volgt er nog een jonge vrouw die een soort schaal draagt. De processie gaat een andere kamer in en wordt die avond niet meer gezien.

Perceval komt net als zijn Franse voorganger ook twee vrouwen tegen die hem over zijn fout vertellen. De eerste jonkvrouw legt echter veel nadruk op het feit dat hij niet naar de bloedende lans gevraagd heeft en noemt de ‘processional provision’ maar kort. De tweede vrouw is nog onduidelijker. Zij geeft alleen aan dat Perceval ‘zijn vraag’ niet gesteld heeft.

De kluizenaar legt de heiligheid van de processie die de ridder gezien heeft als volgt uit:

It is also a great sin on your part that you did not ask about the processional provision and about the lance which unceasingly bleeds from its point... But that is a holy thing which the mighty man causes to be borne before him as a consolation and sustenance for his soul and his life; this holy thing is of the spirit, not of the flesh. He has been there for seven years now.⁵⁷

De meest opvallende aanpassing in de Noorse versie is het feit dat de term ‘graal’ vervangen is door de term ‘processional provision’. Dit is een erg onduidelijke term. De uitleg van dit heilige voorwerp in de vertaling heeft veel academici bezig gehouden. Zo schrijft Ann Broady Gardiner in haar werk *Narrative Technique and Verbal Style in Parvecal's saga ok Valvers Ðátrr: a comparative study of the Old Norse Version of Chrétien de Troyes' Perceval*: “Chrétien introduces this wondrous vessel into the narrative without any accompanying explanation; he seems to assume that his audience will recognize the object without additional commentary... The translator, however obviously feels compelled to offer his audience a few words of explanation.”⁵⁸ De uitleg die de vertaler geeft, komt echter niet overeen met de betekenis van de graal in het originele werk. Het lijkt er op dat de vertaler niet precies wist wat het woord ‘graal’ betekende, wat volgens Roger S. Loomis ook niet vreemd is. Hij schrijft in zijn boek *The Grail: From Celtic Myth to Christian Symbol*:

...it seems desirable to define what Chrétien meant by the word *graal*. It is certain that it was not universally understood even in France, for some French miniaturists depicted it as a chalice. Others, misled by the poet's statement that the vessel contained the sacramental

---

⁵⁵ Bruckner 2009: 86.

⁵⁶ Wolf en Maclean 1999: 149-51

⁵⁷ Wolf en Maclean 1999: 181.

⁵⁸ Gardiner 1977: 362.

wafer, the Host, represented it as a ciborium, a covered goblet surmounted by a cross, the normal receptacle of the Corpus Christi. Foreigners usually avoided the difficulty by taking over the word instead of translating it.⁵⁹

De Noorse vertaler was blijkbaar niet één van de buitenlanders die de term 'graal' simpelweg overgenomen heeft. Hij heeft geprobeerd om kort en bondig uit te leggen wat deze vreemde term betekent. De vraag is echter of hij dat zelf wel wist. Marianne E. Kalinke probeert in haar boek, *King Arthur North-by-Northwest: The matière de Bretagne in Old Norse-Islandic Romances*, de uitleg van de vertaler te ontleden: "The translator purports to give a definition, yet the explication does not satisfy. The object in question has some relation to a *textus* – a loan word that must have been familiar, at least to some, from the liturgy- is called *braull* in French, and apparently recognizable by a Northern audience under the unique phrase *gangandi greiði*."⁶⁰ Het is onduidelijk waar de term 'braull' vandaan komt. De kans bestaat dat iemand ooit een leesfout gemaakt heeft en hierdoor 'braull' in plaats van 'graull' heeft geschreven. Een andere mogelijkheid is een luisterfout die ontstaan kan zijn wanneer een kopiïst de tekst tijdens het kopiëren niet zelf las, maar door iemand anders voorgedragen werd. De letters b en g lijken meer op elkaar qua klank dan qua vorm. Het kan volgens Gardiner ook zijn dat de vertaler op zoek is gegaan naar de etymologie van het woord 'graal' en bij de term 'gangandi greiði' uit is gekomen.⁶¹

Door deze onzekere uitleg, lijkt er, volgens Kalinke, een groter mysterie rond het voorwerp te ontstaan, dan alleen het woord 'graal': "The mystery of the grail is in fact conveyed by the very unintelligibility of the passage, so that a Norwegian or Icelandic audience would have reacted with as much puzzlement as we upon hearing: 'She bore in her hands something just as if it were a *textus*, and they call it a *braull* in the French language, but we call it *gangandi greiði*."⁶²

Deze onzekerheid over de vorm en betekenis van deze 'graal' is verder in de tekst terug te vinden. Bijvoorbeeld in het feit dat de twee vrouwen die Parceval tegenkomt het nauwelijks of niet over het voorwerp hebben. Ook is het te zien in het feit dat de graal uit de titel gehaald is en dat de kluizenaar niet zozeer over de heiligheid van het voorwerp vertelt, maar juist zijn focus legt op de hostie die daarop aangeboden zou worden.

De Welshe 'graal'

Peredur ziet de wonderlijke processie niet in het kasteel van de Visserkoning, maar in het kasteel van zijn tweede oom die hem leert zwaardvechten. De processie wordt als volgt omschreven:

Suddenly he could see two lads entering the hall, and from the hall they proceeded to a chamber, carrying a spear of huge proportions, with three streams of blood running from its socket to the floor. When everyone saw the lads coming in this way, they all began weeping and wailing so that it was not easy for anyone to endure it. Yet the man did not interrupt his conversation with Peredur. The man did not explain to Peredur what that was, nor did Peredur ask him about it. After a short silence, suddenly two maidens entered with a large salver between them, and a man's head on the salver, and much blood around the head. And then they all shrieked and wailed so that it was not easy for anyone to stay in the building. At last they stopped, and remained sitting as long as it pleased them, and drank.⁶³

---

⁵⁹ Loomis 1963: 28.

⁶⁰ Kalinke 1981: 76.

⁶¹ Gardiner 1977: 364.

⁶² Kalinke 1981: 77.

⁶³ Davies 2007: 73.

Peredur staat de volgende dag op en, in tegenstelling met de andere twee versies, is iedereen in het kasteel nog wel aanwezig. Hij vraagt zijn oom of hij mag vertrekken en deze staat dat toe. De jonge ridder komt al snel een jonkvrouw tegen. Deze vrouw vertelt hem in de Franse en Noorse versie welke fout hij die avond daarvoor begaan heeft. In de Welshe versie komt dit echter niet ter sprake. Pas als een lelijke vrouw jaren later naar het hof van Arthur komt, wordt het duidelijk dat Peredur een fout gemaakt heeft: "Peredur, I will not greet you for you are not worthy of it.... you saw there the young man carrying the sharpened spear, and from the tip of the spear a drop of blood streaming down the young man's fist, and you saw other wonders there, too – you did not question their meaning or their cause."⁶⁴ Hierop besluit Peredur op zoek te gaan naar het verhaal en de betekenis van de bloedende speer. Na meer dan een jaar gezocht te hebben en ondertussen veel avonturen te hebben beleefd, komt Peredur eindelijk weer aan bij het kasteel van zijn oom. De oude man vertelt hem dat het hoofd op het dienblad van zijn neef was die gedood werd door de heksen van Caerloyw. Deze verslaat hij kort daarna om de dood te wreken. De bloedende speer wordt echter niet meer genoemd.

Er wordt over het algemeen van uitgegaan dat de graal een Keltische achtergrond heeft. Glenys Goetinck geeft in haar boek, *Peredur: a Study of Welsh Tradition in the Grail Legends*, een uitleg van de oorsprong van dit bekende voorwerp:

This mystic vessel, equated with the most holy relics of the Christian faith, derives from one of the talismans found in the dwelling of the Otherworld god; it was of great significance in the ritual of conferring sovereignty upon the hero on the occasion of his visit to the Otherworld. The Grail in its original form was the vessel offered to the hero by Sovereignty; it was itself a symbol of sovereignty.⁶⁵

Het is opvallend dat de waarschijnlijke oorsprong van de graal meer overeenkomsten lijkt te hebben met de latere versie van dit voorwerp. De vorm van de graal is namelijk snel veranderd van schaal naar beker. Het 'vessel' dat Goetinck noemt, is in veel mythen namelijk een beker met wijn die bij een maaltijd aangeboden wordt.⁶⁶ Het lijkt een bijzondere tussenstap om de graal als luxe schaal te omschrijven. Toch is dit niet het geval, aangezien het woord 'graal' in de 12e eeuw de betekenis van 'luxe schaal' droeg. Het lijkt alsof de Keltische mythologie van de soevereiniteit later aan het graalmotief is toegevoegd en dat Chrétien zich nog niet van deze connectie bewust was.

Het lijkt erop dat de graal niet voorkomt in deze Welshe versie van het Perceval-verhaal. Maar is dat wel waar? Het bloederige hoofd wordt namelijk wel op een grote schaal gedragen. Goetinck zegt hier het volgende over: "In Welsh it is a *dysgl*, a dish or platter, and it is given no particular significance since, for the Welsh author, the important factor is the content of the dish. Chrétien calls it *graal*, also a familiar utensil, but for Chrétien this is not an everyday *graal*, as the title of his romance indicates, *Perceval, ou li contes del graal*. For Chrétien it is *the graal*, the particular and special *graal*..."⁶⁷ Er is dus wel een graal aanwezig in de Welshe tekst, maar niet dé graal. De schaal wordt op geen enkele manier gezien als iets bovennatuurlijks of heiligs.

---

⁶⁴ Davies 2007: 95.

⁶⁵ Goetinck 1975: 275.

⁶⁶ Goetinck 1975: 277.

⁶⁷ Goetinck 1975: 286.

Conclusie

Het christelijk geloof speelt een belangrijke rol in het laatste werk van Chrétien de Troyes. De staat van het geloof van Perceval staat gelijk aan de algemene staat van de ridder. Men zal nooit weten wat de uiteindelijk bedoelde boodschap van dit verhaal was, aangezien Chrétien dit werk nooit heeft afgeschreven. In deze onvoltooide tekst lijkt spiritualiteit het hoogste doel te zijn. Deze ridderroman is de eerste waarin niet eer en liefde de hoogste doelen zijn voor de hoofdpersoon, maar spirituele verlichting.

Ondanks dit serieuze hogere doel van de tekst, is er zeker humor te vinden, zelfs in combinatie met het geloof. Een voorbeeld hiervan is te vinden aan het begin van de scène met de vrouw in de tent waar de jonge Perceval een paviljoen aanziet voor een kerk. Deze vergissing was waarschijnlijk niet voor te stellen voor het christelijke publiek.

Wat betreft het christendom heeft de Noorse vertaler de Franse tekst vrij precies overgenomen. Het doel van deze vertaling was hoogstwaarschijnlijk om het Noorse publiek bekend te maken met de hoofse cultuur en het gewenste gedrag van ridders. Hierdoor zijn sommige minder ridderlijke acties weggelaten door de vertaler. Zo geeft de moeder van Perceval hem niet het advies om bij elke kerk te bidden, waardoor hij niet aan zijn moeder hoeft te vragen wat dit is en deze daardoor ook niet verwacht met het paviljoen dat hij daarna tegenkomt.

De humor die door de knulligheid van de jongen ontstaat, is echter niet vertaald naar het Noors. In de scène in de tent waarin Perceval in de originele versie de vrouw bijna verkracht door zijn onbeheerste verlangens, heeft de vertaler de acties van de jongen een stuk minder extreem gemaakt. Hierdoor zijn de acties jegens de vrouw minder erg, maar is ook de overdreven sfeer en daarmee de humoristische toon verloren gegaan.

Er zijn twee gevallen waar de Noorse vertaler de christelijke toon aangepast heeft. De eerste is te vinden wanneer de vrouw lastig gevallen wordt door Perceval en bidt dat hij meegenomen zal worden door de trol. De uitspraak komt niet voor in de Franse tekst en verschijnt ook alleen op dit moment in de Noorse versie. Doorgaans wordt er in beide versies alleen verwezen naar God, de duivel of demonen. De kans bestaat dat met het woord 'trol' een demon bedoeld wordt en dat de vertaler hier de versie heeft gebruikt die nog dateert uit het heidense tijdperk van Noorwegen.

In het tweede geval lijkt er ook terug te worden gegaan naar de eigen versie van het christendom Scandinavië. Dit gebeurt in de scène waarin het schip met eten door een storm naar het belegerde kasteel van Blancheflor geleid wordt. Het verschil tussen de beschrijvingen van de rol van God in deze scène, zou toegeschreven kunnen worden aan het actievere machtsvertoon van de Noorse God in vergelijking met de passievere besluiten van de Franse God.

De spirituele groei die P. in de Franse en Noorse versie doormaakt, is niet terug te vinden in *Peredur*. Deze is waarschijnlijk niet aanwezig, omdat dit niet iets is wat in Middewelshel heldenverhalen voorkomt. Hierin is het normaal dat de hoofdpersoon van het verhaal al op jonge leeftijd veel talenten heeft en vanaf jongs af aan al een held is. Dit is duidelijk terug te zien in het feit dat Peredur niet aan zijn moeder hoeft te vragen wat een kerk is, als ze aangeeft dat hij moet bidden bij elke kerk die hij tegenkomt, terwijl Perceval dat wel moet doen. Ook is zijn gedrag jegens de vrouw in de tent bijzonder hoofs voor iemand van zijn jonge leeftijd.

Christendom is geen groot thema in de Welshe tekst. Peredur is zeker een christen, maar beoefent zijn geloof niet actief. Het lijkt voor het Welshe publiek één van de onderdelen te zijn van het ridderschap. Waar Perceval en Parceval de weg kwijtraken door hun falen en pas weer een helder beeld krijgen van hun doel door het bezoek aan de kluizenaar, lijkt Peredur de priester die hij tegenkomt meer een bemoeial te vinden waarbij hij, tegen zijn zin in, enkele dagen moet verblijven. Toch luistert Peredur wel naar de opmerkingen van de man, waardoor hij van zijn paard afstijgt en naast het dier is gaan lopen op Goede Vrijdag, omdat het volgens de priester passend zou zijn op die dag.

De nadruk die van de spiritualiteit afgehaald is in *Peredur*, lijkt juist toegevoegd te zijn aan de nadruk op het bovennatuurlijke in deze tekst. De vele extra bovennatuurlijke episodes vergroten de heldenstatus van het hoofdpersonage. Deze heldenstatus lijkt hierdoor ook het belangrijkste doel van het verhaal te zijn. De bovennatuurlijke wezens en voorwerpen die *Peredur* tegenkomt, zijn allemaal typisch Keltisch. Voorbeelden hiervan zijn het magische *gwyddbwyll* bord en de achtervolging van een magisch dier. Waar de andere twee teksten eindigen met een christelijke noot, sluit *Peredur* zijn verhaal af door in een groot gevecht negen heksen te verslaan. Deze aanpassing zorgt voor een andere toon in het werk.

In *Perceval* en zijn Noorse vertaling komt het bovennatuurlijke op dezelfde manier en in precies dezelfde scènes voor. Binnen de verhalen wordt hier echter nauwelijks op gereageerd. Ook hebben deze scènes nauwelijks invloed op de uitkomst van het verhaal. Het blijft wel opmerkelijk dat de vertellers in beide versies een opmerking maken over de bijzondere gave van de nar, terwijl het interne publiek hier geen enkele reactie op geeft. Het lijkt alsof de verteller wil dat het publiek hier sterker op zou reageren dan dat het doet.

Het is opvallend dat de Noorse vertaler zo dicht bij het Franse origineel is gebleven, waar er in de Welshe versie een duidelijke aanpassing aan de eigen cultuur heeft plaatsgevonden. De vertaler heeft de tekst op sommige momenten wel chronologisch laten verlopen door verscheidene episodes van plek te laten verwisselen, net zoals in de Welshe tekst. De Noorse vertaler heeft qua thematiek en bewoording echter weinig aanpassingen gemaakt. Dit is te verklaren door het feit dat dit verhaal één van de eerste hoofse teksten was die in de Noorse taal opgeschreven werd. Men was nog niet bekend met de vorm en de normen die aan deze stijl vastzaten. De kans is groot dat de vertaler daardoor nog niet de vrijheid voelde om een echte 'Noorse draai' aan de vertaling te geven. Ook omdat de Noren door onder andere deze tekst de hoofse cultuur moesten leren kennen, was het misschien niet verstandig om te veel aanpassingen te maken. Wel zijn er echter meerdere adviezen aan de tekst toegevoegd om deze zo een sterkere didactische functie te geven.

De graal heeft in de drie verschillende versies van het *Perceval*-verhaal drie verschillende vormen aangenomen. De scènes in de teksten zijn vrij identiek aan elkaar, maar de invulling van de betekenis en vorm van het object zijn erg verschillend. De graal in het Franse stuk is de eerste verschijning van de Heilige Graal, die door de eeuwen heen één van de meest populaire motieven is geweest in de Arthuriaanse literatuur. Er is echter wel altijd vanuit gegaan dat de verklaring van de graal, die gegeven wordt door de kluizenaar, gelijk staat aan de betekenis die Chrétien bedoeld had voor deze schaal.

Voor de Noorse vertaler was de term 'graal' onbekend. Hij heeft geprobeerd om een korte uitleg voor zijn publiek te geven, maar daaruit blijkt juist dat hij de term niet begrepen heeft. Het woord 'graal' is vertaald naar *gangandi greiði*, wat vaak vertaald wordt als 'processional provision'. Dit blijft een vage term. Het is duidelijk dat de vertaler niet zo zeker was over zijn vertaling en uitleg van deze term. Dit kan de reden zijn waarom hij de scènes waar dit voorwerp in voorkomt zoveel mogelijk ontweken heeft. Dit deed hij door de focus op andere aspecten te leggen. Zo legt de kluizenaar aan het einde van de tekst ook niet uit wat er bijzonder is aan de 'processional provision', maar aan de hostie die erop ligt.

De Welshe versie bevat volgens vele academici geen graal. Deze zou omgeruild zijn voor een schaal met daarop een bloedend hoofd. De originele betekenis van 'graal' is echter een luxe schaal. Dit zou kunnen betekenen dat de graal niet vervangen is door het bloedende hoofd, maar juist de hostie. Door deze verandering is het spirituele thema in de tekst bijna geheel verdwenen.

In alle versies wordt er een bloedende lans/speer genoemd tijdens de 'graal' processie. In alle teksten wordt er aan P. verteld dat hij had moeten vragen hoe deze lans/speer uit zichzelf kan bloeden. Uiteindelijk wordt er echter in geen van de teksten antwoord op deze vraag gegeven.

Hierboven is een overzicht gegeven van de overeenkomsten en verschillen, om zo een

antwoord te kunnen geven op de hoofdvraag: Welke verschillen en overeenkomsten zijn er te vinden in het voorkomen van het christendom en het bovennatuurlijke in de teksten *Perceval ou le Conte du Graal*, *Parcevals saga ok Valvens þáttr* en *Historia Peredur vab Efwrawg*? Het komt er op neer dat de drie teksten met drie verschillende doelen opgeschreven zijn en daardoor ook anders gebruik maken van het christendom en het bovennatuurlijke.

De werken van Chrétien de Troyes zijn de inspiratie geweest voor de ridderromans die in de eeuwen erna geschreven zijn. Met zijn laatste werk *Perceval ou le Conte du Graal* verschuift hij de focus van eer en liefde naar spirituele verlichting en lijkt de reis en groei die de hoofdpersoon maakt in het teken van het christendom te staan. Het geloof keert in de tekst elke keer terug om te laten zien hoe ver Perceval in zijn spirituele groei is. Van de naïeve jongen die niet eens weet wat een kerk is, tot de verloren ridder die pas spirituele verlichting vindt bij de heilige kluizenaar. De bovennatuurlijke avonturen van ridders waar het publiek gewend aan was, zijn naar de achtergrond geschoven. Ze zijn nog in de tekst te vinden, maar hebben geen belangrijke waarde meer.

De Noorse vertaling, *Parcelvals saga ok Valvens þáttr*, was één van de eerste kennismakingen van het Noorse volk met de populaire hoofse cultuur. Deze tekst is hoogstwaarschijnlijk vertaald als een leerboek om kennis op te doen van deze cultuur en het ridderschap. De groei die Perceval daardoor doormaakt gaat minder om het spirituele, maar juist meer om het worden van een zo goed mogelijke ridder. De vorm van het stuk is enkele keren aangepast om het verhaal beter passend te maken voor het nieuwe publiek. Hierdoor is er ook een bepaalde gelaagdheid in de tekst verdwenen, waardoor de mysterievorming en humor die Chrétien in de tekst verwerkt had niet meer terug te vinden is. Het christendom komt op dezelfde momenten voor in de Noorse tekst als in het origineel, maar de verbindende spirituele groei lijkt verdwenen te zijn. Het bovennatuurlijke komt net als in de Franse tekst maar enkele keren voor zonder enige grote impact of waarde. Er zijn maar twee momenten te vinden waarin de eigen Noorse cultuur doorschemert en de tekst daarmee afwijkt van de Franse.

De Welshe versie van het Perceval-verhaal, *Historia Peredur vab Efwrawg*, is minder een ridderroman dan de andere twee versies. Het is meer een Keltisch heldenverhaal. Het doel van dit verhaal is geen spirituele verlichting of een weergave van de hoofse cultuur. Deze tekst probeert Peredur alleen maar zo heldhaftig mogelijk weer te geven. Hierdoor zijn er veel bovennatuurlijke avonturen in deze tekst aanwezig die niet te vinden zijn in de andere twee versies. In deze avonturen verslaat de angstloze Peredur vele bovennatuurlijke wezens, waardoor hij overduidelijk de beste ridder van koning Arthur wordt. Het christendom is zeker ook terug te vinden in deze Welshe tekst, maar wordt net als het bovennatuurlijke in de andere teksten, naar achteren geschoven. Het is duidelijk dat de ridder christelijk is, maar het speelt geen grote rol in het verloop en de uitkomst van het verhaal.

Tijdens het schrijven van deze scriptie zijn er meerdere vragen ontstaan die beantwoord zouden kunnen worden in verder onderzoek. De opbouw van de Welshe tekst is al een tijdlang een vraagstuk die gelinkt is aan de *Mabinogionfrage*, maar toch aantrekkelijk blijft om verder op in te gaan. Het zou ook interessant kunnen zijn om de Oudfranse, Oudnoorse en Middelwelshe cultuur verder te onderzoeken om de reden van het verschil tussen de adviezen die door de teksten heen gegeven worden te kunnen bepalen. Een linguïstisch onderzoek naar het gebruik van het christendom en het bovennatuurlijke zou een waardevolle toevoeging kunnen zijn aan dit onderzoek, doordat deze aanpak tot een nog gedetailleerde analyse zou kunnen leiden. Ook zonder deze mogelijke waardevolle toevoegingen, geeft dit essay een zo compleet mogelijk beeld van de manier waarop verschillende culturen, maar vooral ook verschillende tekstdoelen, invloed kunnen hebben op het gebruik van de thema's christendom en het bovennatuurlijke.

Bibliografie

- Bollard, John K., 'Theme and Meaning in *Peredur*', *Arthuriana* 10/3 (2000) 73-92.
- Bornholdt, Claudia, 'The Old Norse-Icelandic Transmission of Chrétien de Troyes's Romances: *Ívens saga*, *Erex saga*, *Parcevals saga* with *Valvens þáttur*', in *The Arthur of the North: The Arthurian Legend on the Norse and Rus' Realms*, red. Marianne E. Kalinke (Cardiff 2011) 98-122.
- Brandsma, Frank, 'Luisteren naar de spiegel', in: *Maar er is meer: Avontuurlijk lezen in de Lage Landen. Studies voor Jozef D. Janssens*, red. R. Sleiderink e.a. (Leuven 2005) p. 283-301.
- Bruckner, Matilda Tomaryn, *Chrétien Continued: A Study of the Conte du Graal and its Verse Continuations* (Oxford 2009).
- Cazelles, Brigitte, *The Unholy Grail: A Social Reading of Chrétien de Troyes's Conte du Graal* (Stanford 1996).
- Davies, Sioned (tr.), *The Mabinogion* (Oxford 2007).
- Edel, Doris, 'The 'Mabinogionfrage': Arthurian Literature between Orality and Literacy', in *(Re)Oralisierung*, red. Hildegard L.C. Tristram (Tübingen 1996) 311-33.
- Gardiner, Ann Broady, *Narrative Technique and Verbal Style in Parcevals Saga ok Valvers Þáttur: A Comparative Study of the Old Norse Version of Chrétien de Troyes' Perceval*. Diss. Universiteit van Pennsylvania (Pennsylvania 1977).
- Goetinck, Glenys W., *Historia Peredur vab Efwarg* (Cardiff 1976).
- , *Peredur: A Study of Welsh Tradition in the Grail Legends* (Cardiff 1975).
- Gravdal, Kathryn, *Ravishing Maidens: Writing Rape in Medieval French Literature and Law* (Philadelphia 1991).
- Kibler, William W.(tr.), *Chrétien de Troyes: Arthurian Romances* (Londen 1991).
- Kalinke, Marianne E. (Red.), *The Arthur of the North: The Arthurian Legend in the Norse and Rus' Realms* (Cardiff 2011).
- , *King Arthur North-by-Northwest: The matière de Bretagne in Old Norse-Icelandic Romances* (Kopenhagen 1981).
- Loomis, Roger Sherman, *The Grail: From Celtic Myth to Christian Symbol* (Londen 1963).
- Lovecy, Ian, 'Historia Peredur ab Efwarg', in *The Arthur of the Welsh: The Arthurian Legend in Medieval Welsh Literature*, red. Rachel Bromwich, A.O.H. Jarman en Brynlet F. Roberts (Cardiff 1991) 171-82.
- Middleton, Roger, 'The Manuscripts', in *The Arthur of the French: The Arthurian Legend in Medieval French and Occitan Literature*, red. Glyn S. Burgess and Karen Pratt (Cardiff 2006) 9-93.
- Mundal, Else, 'Remnants of Old Norse Heathendom in Popular Religion in Christian Times', in *Medieval Christianity in the North: New Studies*, red. Kirsi Salonen, Kurt Villads Jensen en Torstein Jøregensen (Turnhout 2013) 7-22.
- Petrovskaia, Natalia I., 'Dating *Peredur*. New Light on Old Problems', *Proceedings of the Harvard Celtic Colloquium* 29 (2009) 223-43.

Pickens, Rupert T., 'Le Conte du Graal: Chrétien's Unfinished Last Romance', in *A Companion to Chrétien de Troyes*, red. Norris J. Lacy en Joan Tasker Grimbert (Cambridge 2005) 169-87.

Rikhardsdottir, Sif, Stefka G. Eriksen, 'État présent: Arthurian Literature in the North', *Journal of the International Arthurian Society* 1.1 (2013), 3-28.

Rikhardsdottir, Sif, *Medieval Translations and Cultural Discourse: The Movement of Texts in England, France and Scandinavia* (Cambridge 2012).

Roberts, Brynley F., 'Peredur Son of Efwrawg: A Text in Translation', *Arthuriana* 10/3 (2000) 57-72.

Wolf, Kirsten (tr.), Helen Maclean (red.), 'Parcevals saga with Valvens þáttur', in *Norse Romance Volume II: The Knights of the Round Table*, red. Marianne Kalinke (Cambridge 1999) 103-216.